

ואם ישאל אך ויאמר: אם הסדר המלולה את החברו, חשיבותו גדולה כל כך, מפני מה אין אנו מוצאים בספר זה, רצוני לומר בתורה, את המצוות והדינים מקובצים ומסודרים בשערים, ומוחלים בחולקים ומודרגים לפי מדרגות, אלא נראה אותן מפזרים ונבוידים? נשיב לו לאמור: גנות התורה, יתעלה ותשבח, החכו בזה שיתיו יראי עשקים בה ביגעה וביעוץ רב עד שימשות בוכנים בשלמות ויצרפו כל מאמר אל הדומה ול', וייחסו כל נקודה אל שערה וסוגה, ובה ריבבה שכרם ויגדל גמלוט⁵. וכןן בלב החוקים המובהקים לקיב את הדברים אל שכם על-ידי הקבוץ והחלה והדרוג והסדר, כמו שנותן את הכלשון לדלות את נקודה. ויחלקו להלכים [זאת כרך] יסדרו בשערים, אשר הוא להם אחריו חיים... כיסודות אשר הם כתובים. ומהו יסעף את הסעיפים אשר הם כתולדותיהם. דברי פ' איש נתן נבע מקור הכמה. וזאת אותם ביכולת העיר (דברים) מעבר אחד של הנהר אל השני, והמשיל גם גם גנות את הידע (של התורה) באמרו⁶: מי יעבור לנו אל עבר הים ויקח לנו וישמעינו אותה ונעשה, (גנות להם) את הכה להתבונן בזרות הגנדויות ולדעת את דמות הגלגול ותבונתו, וגם לוה הקיש את הידע (של התורה) כתוב⁷: מי יעללה לנו וגוו. [וחראנסונים לא הצלרכו כל זה] על און קשתת הוא כנום זהב וחליל כתם. ובפירוש הרחב ביארתי שני פסוקים אלה במקומות (והסבירה) מה טיבו של המאמר על אפניו⁸.

¹ משל' כ"ה, יא.
² שם, י"ב.
³ וכן תרגום "ואבני משכית" בוקרא כ"ז א': וחגרא מוכרפה — אבן מגוירת, ועין בעיות ליוונא ובאכ"ע שם. ו' גם בתרגומי רבנו לי' ב', ט"ז; תה' ע"ג, ו' ואיבר לעת, ל"ז, ו' ר' ג' האגרון לדוד בן ארחות אלפסי, מה' סוף, וכחאב אלאצלול לריב"ג ערד' 'שכח'. בסה"מ לרמב"ם ל"ת י"ב, הח' בלאן, אירא: אלדי נהנה עז מל' אלחג'אה מותאה לסתינ' עליה... לאן כדליך נאנ' עמל'ו חרבאה מנוקשה המכמה אלצג'אה מאם אלאות'אן... ספרא: לא מתנתנו בבראצטם אבל משותחים אתם על האבניים המפוזלות בבראצטם (וכו במשנה תורה, ע"ר), ו' י' על אבניים המפוזלים). הוכר שלושה מני אבני בורגט'ם 'משכית' ווילם עניין אחד. מהאה פירושה: מותנקן על ידי ציר או סתמו, וכן כוללת מנוקשה את שתיהן: מצוירית או מסותחת (ר' המילון של זוויז, ערך נקס', וגם בכתאב אלגואר לקרקסני עמ' 424: "וחרם אלסגד' צלי חגיג' מנקסו"). ולזה מותאמת גם הנוסחה שהביא הרמב"ם מהספרא: אבניים מפוזלות. (ולפי' יש תקון את התוגום בהדרות השנות של הס"מ ואת הערות ס"א ט"ז' בזוז' מօס רב קוק).

⁴ עשרה כלים קבועים: שלושה אופן כתיבת — שיכתוב את האותיות כתילון, ולא יחבר את שאן דרכו לחיותה, ובזה מעלה יתרה לשון העברים. כי אין שום אחת אצל מוחורת להברטה (בנגוד לדרכו של רב הירדה בשם רב, מהות כיש', א. כל זאת שאן גיל מוקף לה מארבע וחותמה סוללה); ושתהיינה המלים מופרדות זו מזו ברוחה יותר גדול מזו שבין אותות להברטה (במנוחות ל', א: "ונון" תיבה לתריבת במלוא אות קתנה ובין אותה למלאות השערת'). וגם, שיפוריד בין פשאה לפרשנה (ע' בגמ' שם על רוחה שבין פרשה לפשאה). שלושה דרכן הבעת המלים והഫסקות בינוין ובכבריתת המלאה הבוגרת, וארבעה בסידור הדברים לפי ענייניהם, או לפי מנגה מסוימת שבינויןם, ולפי המדרוגו כן הקל אל האגד, וכן הרמת אל החקק; והכללים המבוארים שם הם שהיינו את רבנו בחינויו וראה להלן, עמ' 193.

פתחה רב סעדיה גאון לפירוש

...נקודה. ויחלקו להלכים [זאת כרך] יסדרו בשערים, אשר הוא להם אחריו חיים... כיסודות אשר הם כתובים. ומהו יסעף את הסעיפים אשר הם כתולדותיהם. ועל-ידי כרך יהוד המאמר כדי כתם העירון בסדר, כאמור החקם¹: תפוחי זהב במשכיות סוף דבורה על אפניו. ואמר אהרוי²: גום זהב וחליל כתם מוכחה חכם על און שמעת. ותרגםתי כתפקת דיבב פי מוכרפה³: מן פצץ אלכלאם אלמקול עלי' ג'חתה וכאנשאך מן' ד'הב וחליל מן' פצץ אלחנעם אללאעת' מא סמע קאבל: כתפקיד זהב באבני צבעונים של סוף הדבר הנאמר על אפניו, והחכם המוכחה על און קשתת הוא כנום זהב וחליל כתם. ובפירוש הרחב ביארתי שני פסוקים אלה במקומות (והסבירה) מה טיבו של המאמר על אפניו⁴.

⁵ וזהו גמרא ר' דברי הג' וצינורי עלייהם להלן עמ' 195.

⁶ משל' י"ה, ד'.

⁷ דב' ל', י"ג.

⁸ שם, י"ב. ופירוש הפסוקים לפ"ז: הולכה אמרם דבר שהינו מעבר לים, ומופלאה נצורתה הגנדויות וכו' אבל מצות התורה איןן כך, כי הכל מפורש על ידי גנות התורה תבאי, ו' מס' ב' בעניין זו לעיל, עמ' ס' אט.

⁹ משל' ט', א-ב', בפרט שם ייחס את הרשות במחשבת, והברחות לכתחות שהוא כתפלמס עמו ברוב חיבוריו, המלחdon והקראים, ומסתבר שכלייפים מכוננים גם דבריו כאן ולא ככל' כל בני דורו. ולא עיר אלא שאת המיחדים (אנשי המעתולה הוגלים בשם הצד' אלהי ויהודו) זאת מקורות המסורת היהודית, הרבניות, הרי הוא מתאר שם כנושאי על ההלכה ומגינה.

למען יראו וידעו ושימנו ושיכלו יהוו, כי ד' יי' עשתה זאת וקדוש ישראלי בראה, ותרגםו: לכ' יראו אלנאעטקי פיעלמי ויבחתין¹³ ויעקלו אַמְעִין אָן קְדֻשָּׁא אֶלְלָה דָּלָךְ וְקֹדָם אֲסְרָאֵל כִּילְחָא¹⁴: כדי שיראו בני אדם וידעו ויבינו כלום שכח אליהם עשה זאת וקדוש ישראל בראה; היא הסיבה של העתקת המחטה¹⁵. ונאמר עוד¹⁶*:

למען יידעו מורה שם וממערבה כי אפס בלעדני אני יי' ואין עוד. ותרגםתי זאת: לנני יערפו¹⁶ מן מש רק אלשכם ומגראבאה אנה ליס גרי¹⁷: אנה אללה לא סואן, וויה האמתה של הכרת פועלתה שם היוצר על די היצירה. ואמר החכם עוד¹⁸: ראה והמצאי אמרה קהלה את לbezaa השבון, ותרגםו:¹⁹ ייקל אלגיאם ען אנה וידת אלשא תחתאג' בל ואחד אלאליך ליגיד דילך אלפכט ויחצלה – אמר המקבץ, אוני מצאי את הדברים צריים וזה לזה כדי שתחמציא ואת המחשה ותשיגה. זו היא המטרת של זקייה דבר אחד לשני.²⁰

ומפני שיש בחיבור הדברים שלשה יסודות אלה מהחכם, יצר אלהים את כל היצירות שגילתה לאנשים מחוברות ומורכבות. ובענין הוקיות של הדברים להרכבת, לשם קיומם, אין הבדל בין זיקיות קוימו של החלק הקטן לגודל הימנו לבין זיקיות החלק הגדלול לקטן הימנו, האיל והכל מוחבר בהרכבת אחד. וכך שאננו רואים בעכלי החיים שאין קיום לאבריהם הגדולים בעלי האיברים התקנים, והוא הדק בצתחים. וכך שחקלי הגלגול וחיקוי הארץ מתקיים מקצתם במקצתם והם מקום זה לזה, וכן שאמר בכתובים שהוא מקיים את קיבוצם יהוו²¹ – קורא אני

13. במהדר' תרגומו שם: ויעלמו ויבחתין.

14. שם: בראת.

15. כי כתוב "ישיכלו".

16. במהדר' שם, וכי יעלם אלאנאט.

17. שם: כמו安娜 – וה'עמא' מיותרת ועי' בא"ד, מ"ב, פ"ב (עמ' פ"ו) שפרש את הפסוק הוה ואחרים מעין זה בקשר להוכחת אתודות האל על יסוד המופת של ה"מניעה התדידית".

18. קהלה ז', כ"ז.

19. השלמתי במקורו: 'ותרג' מה' ולא 'ותרג' מה' כבפסקות הקודמים, כי מדובר מספק אני אם נתב ה' פירוש או חרוגם לקהלת. מלטר בספריוanganili על ר'ס, עמ' 324, מונגה לו פירוש על קהלה בסתומות על פירוש פ██וק המונגה בשמו על ידי הריב"א, אבל את הפרוש התהא מצאתי בפרשן ה' לתפרש אורי מות שבתבי', ומאידך יתכו שווות ומקורו של הריב"א. בדקתיו באוצרות הגנינה לא העלו אף קטע אחד מפירוש לקהלת שאפשר ליחסו לדס"ג.

20. דבר זה מביא בשם אחר החכמים בפירוש לקהלת, שההדריר ר'י Kapoor בין פרוטרים לחמש מגילותות: "וּמוֹן אַלְיָזָר" מושרתה אמי וגדרת לאלאשא מפוקרת כל ואחד אליו אכ' לר' לייזר (בן), והמהדריר ג'ס' לילג'ז'ו' וצ'א לו שהמשפט לא בדור כל צרכו) דילך אלפכט ויחקק הר' ענדיה פאקה כל מוג'ו' בעץ' אל' בעץ". והפרש שס דוחה את הפרוש הזה, והרי לד' ראה נספת שתפירוש ההוא אינו מושג, דבר שכבר הוכח על ידי חכמים ורואי מפסיקות.

21. יש' מ"ה, י"ג, ופירשו על ראש בראשית, להלן עמ' 209,apse את הפסוק הוה בעניין בריאת השמים והארץ יחד, כדעת חכמים בהגיה י"ב, א' ובאו"ד מ"ב, פ"ה (עמ' צ"ג)

השליחת הפעלתה במאי שמחשבתו שלמה מכל פגס ונוקיה מכל כתם. ואחריו הידיעה הנמסרת לנו על-ידי שליחיו, והאגודות האמיתיות שקבלנו מנביי האמת. ושלושה יסודות אלה: המושכל והכחוב והמקובל, כשהם מתבקצים יחד, הם נתונים לבני האדם את השלמות²⁰.

ואחריו שתארתי את שבת האלים ותחלתו אומר: אף על פי שהשכל חופס את היסודות הפחותים שככל נמצא, ומכיר את הפרטים הנתפסים על-ידי הווושים, אין הוא משיג זאת אלא לאחר שפרק את המורכב ליסודותיו, והוא אוטם בתוך התרכובות על-ידי בחינה ובדיקה. כי הידעה הראשונית שהיא דידעת החושיטים, אינה מופסת אלא את המורכב, ואחריו שהיא מופסת זאת, תניתה לפני הידיעה השניה הבוחנת ובודקת אותו, ומוצאת שהוא מורכב מעניינים רבים. ואף-על-פי שאין צורך להביא דוגמאות למה שביארתי, וזאת נראת בחוש, לא אמן מהబיא לזה כמת משלים. וחוש הראיה הבא במשמעותו של ספר ראשון עם ספר משיגו השגה אחת, דהיינו שהוא סביר. ואו הוא מכובן ALSO את מה השכל ובוחן אותו עד שמתברר לו, שהתקונות שבגלוון הוא נקרא ספר זה דבר שבמרקחה, ויש כאן דבר הנושא תוכנות אלה, והוא הנקרה עצם. וכשהרואה נופלת על קטבים בעיל גובל ומרחקים משורעים, השכל גוזר, שיש בספר זה דבר הנקרה מותם, וכשכירים את האבעם השננים ושאר הדברים, השכל גוזר שיש כאן דבר ובקרה איכו²¹. וכן השכל דן בtier הקטגוריות המהברות להומר. ואף-על-פי שהחותשים מוצאים את כולן מושג אחד, הוא (השכל) מפעיל לגביו את הבדיקה ההגינית ומונחת אותו ומושג כל עניין שבו להוד. והוא (השכל) יודע שענין אחד מופיע בדברים שונים, כלובון המופיע בשלג ובאדם ובצמ"ר-גפן וכדמתם וכמו-ין הוא יודע שענינים רבים מתחבזים בגוף אחד. ובדי לחת לשלב חפקיד זה, דהיינו, כדי שיפריד בין מה שהחותשים מאחדים, המצא ממציא הכל, יתברך ויתעלח, את הדברים מחוברים ומורכבים. ועוד, כדי שהחומרבים המורכבים יוכיחו שיש מחבר ומרכיב. ועוד, כדי שייחו הדברים זוקרים זה לזה, ובגלו שלושה דברים אלה, ומספרות שהן למללה מהם, והן בחכמו (של) הבורא, יש בכל הנמצאים חבר והרכבת. ועם שהמחשבת מכירה שלוש סיבות אלה מלאיה, והשכל מופס אותן, נחרשו גם בכתביו הקודש. באחד מדים כתוב²²:

20. חמץת העיף הוה גם בהקדמותו לתفسיר, מה' דרבנבורג עט' ג, וכן בא"ד ובראש הקדמותו לתוכחים, מה' Kapoor: "נדיל אלאטאל אלמסחנה פ' אלעל אללשאע אלמת'בתה פ' אלכטאב ואלאכ'באר אלדי' יאנאקלאה דו איצק אליל אהטאלא אלעבאדי לילעאעה ויל' הדבריר דיאני ופהה והכם לאלטומין ואן אטיב שראה פאנה יסתנד הד'ה אלתלאה' אולו": "וְכוֹן המעשִׂים עַפְיָה הַשְׁלָל, והמצאות הכתובות בספר, והగדרות שמוכרים אנשי האמת הוו יסודות הכתובת האל לעבותה ה'. וכל הרכבת דתית ופרטית מציאות ודינים (שכין אדים לחביבו) שבידי המאמנים, כולל הפרטים שאחדין, הר' הווא מבוסס עי שלשה יסודות אלה".

21. עפ"י הקטגוריות של אריסטו.

22. יש' מ"א, כ'.

המריגיות אוח הלב²⁸; ומארות עיניים זווית האורת הדיבור בהסתלקות הספקות וביטולם; וועמדת לעד, קום הדבר אחריו שהbijao טענות וסתירות נגידו, ולא נסתה. והרי האמת מתבוארת בחיבור המשת העיקרים האלה והתקבצותם; והשבח לזה שמאיר את עינינו, איך סלל (לנו) את הדרך הנכונה. ואנמנם הייבטי את עצמי לעשות את החשובות החיבור הקדמה לפירוש הספר הזה, כדי שלא יעלה על הדעת שהיבור הוא לנוו ולקיים בלבד; ואדרבא, הוא ממשפט הביראה וטבעה, כמו שביארתי, ועל يولול אדם בנקודה קלה שביבור כלו, כי אין קיום לכול אלא בנה.

ואחרי אשר גלייתי את מעלות החיבור, מן הדין שאדרבא אחריו זה במעלות הסדר ואומר: הדבר המסורר קרוב פי כמה להבנת שומעו מהדבר הבלתי מסודר, כי הבלתי מסודר, גם אם מיצה המדבר את כל הגנות וקיים אותו (בריאות) עדין הוא עומם להרבה משומעו, כי הוא סוף ומולד עבותות אלהים, צווי, גםול (לטובה או לרעה) ולחייב מוסר. כי הוא ספר ומולד עבותות אלהים, ועיקר עבודת האלים הוא קיום המצוות. ומצאנו שהכחשה יותר שלמה לבלבול המצוות על ידי האדם היא בשלושה דברים: הצווי, הודעת הגמול, והליך המוסרי. הצווי: עשה ואל תעשה. והודעת הגמול — גilio התוצאות מהמעשים שניצטו בהם ומהמעשים שעוזרו שלא לעשותם. ולחייב מוסר — היספרורים על אנשים שקיימו את המצוות והצליחו, ואנשים שעברו עליון ואבדו.²⁹ ואمثالיל לכך משל מחכמת

²⁸ בגדירתה ניתנתה לידיעה במקורות הכללים; ר' לדוגמא אלמנגי י"ב, 13: "אלעלם הו אלמנגי אליקי יקטץ" סכון נפס לאיעאם אליו מא נגאללה".

²⁹ מגמת הפילאקה המקוטעת שלפנינו היא לנמק את השיבות ענגייה הזרורה על כל סוגיהם (דבר שגם פילון וחכמי המודרנו דנו בו). לפי ביאורו של רבנן, המצוות שבתורה הן יסודה וקוטבה. כל ימר הדברים, ההבטחות והאוימאים, הספרים על רשעים וצדיקים, תליהם, ווינו לירוקם המצוות והרתהן העבריה. במוגדים שי ביראה זו בנו בתפיהה כאן, וביעיר, ובירוח, ובירושאי לפרשנה בראשונה, והדברים מתפרקם להלן. תמצית קזרעה מהסבירו בפרק זה שליב גם בחרמו להתפישר, מהד' לזרברוג, עמ' ב' ו' בא'ד מ'ג' ריש פ'. ובהקדמו לפירושו על התהילים התאמץ הג' להראות שgam הספר ההוא מוטבע בשלושת המוטבים היסודיים האלה: תחוקה, הבטהה, ואים, כי גם התהלים הוא בעצם ספר התגלות־התהוקת, ולא סתם קווצ' של פובילות. ומוגמותו שם נגד קראית, כמו שהראיתי בלשונו: בטב־גנסין, תשכ"ט, עמ' 225 ואילך. וכן הדין לציין שגם כאן נראית קראבה וויהה למלקטות שעבויות. באופן זה ממש מקרים מכמי ואיסרים את פרשיות הקוראו. והרי דוגמא לכך מדברי עבד אל־בלבאר (מת' 1205), שרובי דבורי שאובים, יודיע, מר אשני מכתאב אלמנגי, ובוירוד כאבו עלי איגבאי' (מת' 915) וכו' 24–23 אבו האשם, בכרד הטשי מכתאב אלמנגי (בקוראו) אינו חרג מחד משני הספרים: מכל הדברים האלה הוא ששם דברו אלוהי (בקוראו) ואף ההגדה דברים שיש בהם דרכ' צווי ישיר, ודברים שאין דרכ' צווי שכיה... ואף ההגדה שאינה מדרך צווי ישיר אי אפשר שלא תהיה בה מועלות והתקנה לקיום המצוות, כגון היספויים על אבונו עאר ותבדר (ר' קוראו ו. ט.), והיספרורים על מה שאירע לביאים ע"ש. והמיראות מהסוג הא', מתייחסות באופן שיראי אל חבות דתיהם, ואף אלה שנאמרו בזורת הודעה, ולא בזורת צי, כגון הבטויים קוראניים 'יללה עלי אלנס ח'י אלבית' (ג, ז"ג – מצוות עשה) או 'הרמת עלייכם אמרתכם' (ה, כ"ב – מצוות לא עשה)... והבטחה... יি פשר שלא תיעוד את התשכה לפועלה שלילה היא מתיחסת, והרי גם היא מעין צי. וכן מורה האחים על תועבת הדבר שהוא מתיחס

אליהם יעדזו יהדיו. והגיע בהודיעו משפטו הבהיר מחלקו המkräף הכביר ומכוכו עד חלקי הכלים שהמלכות נעשוות בהם, וכיום האודול שביהם (תליוי) בקטן, ובלעדיו זה לא תאפשר הרמלאתה, וכתחור הרמלאות בכתוב²²: וחישים מהה מادرם יתקבזו כלם יעדזו.

ואחרי מה שצינו, שהמושגים כולם אין להם קיום אלא בחיבור, ושבתפרקם הם מתונונים, הרי ודאי שכך הוא גם במדועים, היהות וכל ידיעה (שכליה) תליהה בתחושת, באשר אין דרך אל השני אלא בראשון.²³ ואנמנם המשיל הש"ת את התוכחה האמיתית – שאינה אפשרית בלי חיבור (של הנחות) לבניתו הצמחים באמצעות חנעה מעעל וועלית עד מן הארץ הנפהך לנולו ונבעל (אח"ב) בארץ. וכן חיבור הזה גדול כל צמץ, והוא אמר הכתוב²⁴: הרעיפו שמים ממעל ושהקם ייזלו זדק תפנת הארץ ייפורו ישע ונזקה תצמיה ייחד, אני ה' בראותיו. הרעיפו שמים ממעל – רמו לתנועה הבאה מצד החטא, והיא המסבبة את האד; ושחקים ייזלו זדק – וזה שפע הגשם מהתחות (האד) למים, חנופל על הארץ, תפוח הארץ – מرمנו לקבלת הארץ את הגוף, וכל זה סיבה לэмיחת הדשאים, כאמור, צדקה – צדקה והכוונה בפסוקים אלה אינה למטר ממש, אלא למופתים ותוכחות (האגוניים), ושאינם מתחברים אלא בחיבור מתחות רבות, כינה (הכתוב) את הנול מהשתקם, לפי המשל, צדך – ייזלו צדך, ואת הצומח מהארץ בתוצאה מכך – צדקה, כאמור: נזקה תכיה, ופירוש ייחד – התחקותו כל המתואר (בפסוקים). ובאמורו: אני ה' בראותיו כונתו שתוא יתב' קבע שהמוספים (האגוניים) יתבחרו על־ידי חיבור, כמו שגזר, שחבריות התקיימה בחיבורו. ומתחמת שידע שהמשל (הנ"ל) יורה על חברו המופת וההוכחה רק ברומו, פריש את זה בעלי משל, שהצדק והנכונות יתאשרו רק על ידי אמרים מקובצים, ואמר²⁵: משפטיו ה' אמת זdko ייחוד. ויזהר וזה הוא לחברו של חמוץ העניים שנאמרו קודם: משיבת נשך (דברים) שאין החושים מתקשרים עכם, אלא שהנפש מוכראה להכיר בהם²⁶, ומחייבת פתי, מה שהשכל הבהיר והבלתי פגום מעיד עליו²⁷, ממשחי לב, והונחות והמסכנות הנכונות פירשו כהודעה שככל חלק מן הברואה נברא בבת אחת, לא במשך זמן ולא חיל חלק.

²² יש' מ"ה, ח'.

²³ וכן דעתו בהקדמו לאוד' (עמ' י"ד) שככל הידיעות בנויות על תפיסת התושבים.

²⁴ יש' מ"ה, ח'.

²⁵ ת"ה י"ט, ז'.

²⁶ מקבל להגדורה שניתן לידעעה ההסתקית בהקדמו לאוד': "עלם מא דפעת אלצ'/orיה אליה".

²⁷ בהגדורה ניתנתן בכלאים להכרה מידית, שככל מי שכלו אינו פגום מופסה, וכך בקטע מכחוב אלחדאה לר"ש בן חפני, שככ"י: "מא ייחודה אלה תעאלי פג'יא בתחדא איד' אראד אקדמי עקלינה... והרא הוא אלדי' נסמייה בידיה אלעל או אל אלעל פמן לא עלם אלמלומאת ליס הוא בכמאל לאלעל", מה שאלהים בורא בנו מוחתלה (לכומר נבי כל פעלה עצדנו) כשההוא רצה לעשות את שנלנו שלם... והוא שאנו קובלם לו הבנה בלי הכנה מוקדמת, או מושכל ראשון, ושינוי ידע ידיעות כאלו אין שכלו שלם".

מהן רמי'ח מצוית עשה ושות'ה מצוות לא תעשה. ואפשר לסדר אותן בסדר אחר, דהיינו, לקבץ את מצוות העשה שלא נמסרו לבית דין והן מאתים, וממצוות לא תעשה שאין בהן חיבור איתה [זוהן רע'ג]. ומצוות לא תעשה שחייבים עליהן אחת מミוחות בית דין והן ע"א ואת המצוות שנמסרו לבית דין והן ס"ת] ...³⁸

ונביא³⁹ אחר אמר⁴⁰: וודעתם גם אני את אשר היה טוב לראי האלהים וטוב לא יהיה לרשע, וכובע מភת מהשוכר והעונש בעולם הזה כדי שיחיה לאות ולמורת על השוכר והעונש שבעולם הבא, כאמור על ידי חסידו בענין הטובה שבעולם הזה: הירון הייתור מועל כולל את שלושת, דהיינו, שיאמר לנו, למשל, אם האכל את גוריריו האצטטמךין⁴¹: אני מוקוה שתתרפא כמו שנרפא פלוני. ומפני שחכם החקמים ידע שהבקבץ שלושת אופני (חزوיק) האלה תהיה התועלות שלמה עשה את שלושת העמודים האלה ליסודות התורה, ואמר בענין עכזריה זורה⁴²: לא תלכו אחריהם אחרים וגוי, והודיע שבחאריתו של דבר זה כליה, כתוב⁴³: כי אל קנו יי' מהכתובים, ברכות האל.⁴⁴

אלסמעיה", בתariant לשרי תשיל'ג. ומוקור החלוקת הזאת, כידוע, אצל המעתולאים, וביאורים מפורטים בעינו, המכובד, עמי' יה ואילך. 38
ההשלמה היא עפ"י הפטיחה למניין המצוות שבסידור, מהד' דודזון – אסף, עמ' ק"ג וקטע מהתקומה לטפר הנרבי של הגאון; ור' מש"י בעניין זה ב-PAAJR 1960–61, עמ' 11.

39 בין שני הקטעים חסרה, כמובן, פיסקה מעוגן שכיר ועונגש.
40 קהילת ת, יד, שם: "כ"י גם יודע איני". יתכן שהאג' מאה בסוף' בקהילת ובפסוקים אחרים רמזו לכך שהעדיר גמול וונוש בעולם הזה מוניה שיש טבר וונוש בעולם הבא. וכՐעינו הות, גם כן בביבטום על פסק בקהילה, נמצאו גם בגאג'ת של דינאל אלקנסטי (מחפהימה ע"י י' מאה 1922 JQR 274): "וזעל כל אמר שלמה בראותי מוקם הצדק שמה הרשות יישפט ידעתני עת לכל הץ גוי".
41 ת"ה פ"ו, י"ז. ושם תרומות: "וחumble מעיה עלהה ביר", קלומר, עשה עמי' את (בעוזו) לטיסמו וודגתה למה שייה בעזה"ב. וכך מוכנים גם דבירו בהתקומה שם, עמ' מ"ד: "ת'ם עלי סכיל אלהיה פ' דאר אלדניא", ור' מש"ב בלשונו תשכ"ט, עמ' 228.

42 דבר כת, מ"ז.
43 קהילת ת, יד, ועי' בירונתו שם.

44 חלק השוב מעניין וזה נמצוא בקטע מהפירוש לוקרה, שכבת'י, ובקטע שפידטם פרוט' מיטואר ב-*Saadia Studies*, מנץ' ט"ס, עמ' 119–122, בשידר מחייב בלבתי ר' יודע של ר' טיג, ולמשמעותה הרא קטע מהפירוש לוקרה. ועל הגאנז זה, ושוכר והעונש המובות בהם לעוזו"ז הם רק אות וודגמה לשולחן הבא, חור הגאון במקומות שונים. עי' בא"ד מ"ה, פ"א (עמ' קע"ב), בתשובהו לחיי הבלתי (שרימר), שיעים הדרשים בון הגיבית, עמ' 39, לפ' תקוני בתariant תשכ"ג, עמ' (330): "שכרים זה מקאו פה והכל לך. ובתוכחת טsig (מ). ולא, האסכולה הפיתיגונית של רס"ג, עמ' ע"ז): "ראת נא פרי תורה וירוש בעולם הזה לשם טוב, על אתה כמה בפליא לעתיך, כי דוגמתה הוא לשכר טוב". ובפירושו לשיעיו ט, ג' שכבת'י: "ת'ם געל מא יהוד'ן מנ' נומתת פ' וקט אללעה דיליה עלי תיאב אלאכראה וגייע מא חדוד'ה מון שכא קום איביד דלאה עלי נמאב פהא", ובברירת: "יעשה את הטבור שיחודה לשישראל בזום אישוד לאות על השוכר שבואה", ואת הפורענות שיביא על אחרים לאות על עונשם לעתיך לובא". ובמוקום אחר מפירשו לשיעיו: "ומא كان פ' דאר אלדניא פחו עלי סניל אלאליאת אללמעניאת אללוי פועל אללה לאללהן פ' איזיאת...". "ישחאו בעולם הזה הוא דרך או

הרפואה ואמר: مثل לאדם שבאו עליו כאבים בהתקבירות הלחנה הלבנה, וכשהרפואה אומר לו לא לשחות חלב וכדומה מן המונות הקרים הרטובים, בצוי גירידא, הרי זה לתקנתו. והחועלות הרבה יותר כשהוא מודיעו את תוכאות הדבר ואמר לו: אם תחמיד בדבר זה יביא לך מחלת האנושה. והתקנה השלהמת ביוור היא, כשהוא מראה לו על מה שעשה פלוני בעבר, ומוסיף לשני הדברים כד: "כמו שהלה פלוני"⁴⁵. וכשים שההורה יותר מובהקת כוללת את כל שלושת הדברים, כד הירון הייתור מועל כולל את שלושת, דהיינו, שיאמר לנו, למשל, אם האכל את גוריריו האצטטמךין⁴⁶: אני מוקוה שתתרפא כמו שנרפא פלוני. ומפני שחכם החקמים ידע שהבקבץ שלושת אופני (חزوיק) האלה תהיה התועלות שלמה עשה את שלושת העמודים האלה ליסודות התורה, ואמר בענין עכזריה זורה⁴⁷: לא תלכו אחריהם אחרים וגוי, והודיע שבחאריתו של דבר זה כליה, כתוב⁴⁸: כי אל קנו יי' לא תעשה. וכשנקבץ את המצוות השכליות עם השמויות⁴⁹ יהיה מספן תרי"ג, כתוב⁵⁰: עיניכם הרואות את אשר עשה יי' וגוי, וכן שקיבן את שלושתם בפסוק אחד ואמר⁵¹: זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זו וגוי, וכן שקיבק גם כן בפסוק אחר את אופני הירון ואמר⁵²: ויזנו יי' לעשوت את כל החיקים וגוי.

ואורי שאציע עכשו את פרטיו שלוש הידועות האלה בדרך קזרה ואמר: "מצוות עשה וממצוות הראונה, ידעת הדרך בעבודת האל מתחלה לשני החלקים: מצוות עשה וממצוות לא תעשה. וכשנקבץ את המצוות השכליות עם השמויות⁵³ יהיה מספן תרי"ג, אליו, כי אי אפשר שלא ירתיע מן העשה (האיסור). ובסתום הפרק: "הרי תתרבו ALSO, כי נזכר בקדמו לא בקשר למצאות, כמו שהקדמו". ולפעמי הירון של שמי' דבר נזכר בקדמו לא בקשר למצאות, כמו שהקדמו. עבד אלג'באר יש להקביל את דברי מר חוץ נ' ציליה, בהקדמותו להש'ם שלו עבד אלג'באר יש להקביל את דברי מר חוץ נ' ציליה, בהקדמותו להר תחרה, ברך כ"ט, עמ' 19 ואילך): (מדודוות, בשנותן של האקדמיה הארכיאית לחקר תחרה, עבד אלג'באר יש להקביל את דברי מר חוץ נ' ציליה, בהקדמותו להר תחרה, ברך כ"ט, עמ' 19 ואילך): "וכשאנן ממיינט את כל סוגים המצאות, אנו גוצזים שם שם: מצוות עשה וממצוות מדודוות, בשנותן של האקדמיה הארכיאית לחקר תחרה, ברך כ"ט, עמ' 19 ואילך): לא תעשה (בצורת צו), והו השכךיות צוות; והודעת דברם שיש עליהם עונש מוותה וכרת... וממצוות שניתנו במצוות הנגדה והודעתה, כוון יהוא התחילה (מצוות הנגדה והודעתה, כוון יהוא התחילה) על כן לא יוכל בני ישראל את גיד הנשאתי (מצוות ל"ת)", ור' מה שהעריו שם על הבקרות גשtha, ותוכחה מהר'ם בהקדמותו להש'ם שוויש' י"ד, על דברי מר חוץ גב'ל.

50 וכן בפירושו לוקרא ט"ז, א, שכבת'י: "או אלמע עלי י' ג'יאת מנע מושיל יכול לה לא הפלע כד'י וכדי', ומגע מע תח'ר' יקל או הפלע כד'י וינאל כד'י ומגע מע תח'ר' ואטבהרא קל או הפלע כד'י ינאך כמא נאל פלאו". ומקד' דבריו בספרא לוקרא שם: והנסח של המשל כא מוחאים לגוי שבכת'י רומא, מחדוות הר'א פינקלשטיין, שגם בה מדובר הוא בשלוש רופאים, וכן הוא במדושה הגadol לוקרא שם.

51 תרופה לנקיי הקיבלה, ר' המלוון של דזון.

52 דברם ו', ייד-טנו.

53 שם, שם.

54 שם ד', ג'.

55 במדבר י"ג, ה.

56 דברם ו', נדי.

57 לעניין השכליות והشمויות עי' איריד מ"ג, פ"א, ובמאמרי על "כחאב הח Ziel אלשראי"

עונותיהם של אדם ושל דורות נח ופלג ושל אנשי לוט ופרעה ועמלק ושל המקלל וכורח ומורי ומה שהגיע לכל אחד מהם בעטים של מעשיין, כדי שנזהר ולא געשה כמעשייהם, וכما אמר הנביא⁴⁶: באורת ישעים אל תבוא.

ואף על פי שיש לו ידיעות אלה הוא עזע מודע התווים של הורה זו מקיפות שמונה עשר ענינים אחרים הנכללים כולם בשם הגדרה, וכן נונים: שמונה מהם – הסוגים המחויברים במצוות ובאהורות, שהם עצם כוונת התורה. ומהם, שבעה מהם במדרגה נזוכה מזאת. והשלשה האחרנים הם במדרגה תחתונה, אבל גם בהם יש חועלת, כי לא ניתן שתוכיל התורה בדברים נטולי תועלת.

ומן הدين שאמנה, את שמונה הסוגים הראשוניים ואת אבני התועלת שביהם, ואומר: חוץ משכבר שיבוא בעזה⁴⁷, ובתקומתו לו, תדייל שכתחי⁴⁸: "פלמא מלך כורש בבבנה אלכית וגיב' עליהם אלחציך בכל עגנו אלישועה כד'אך אכ'באך מלך אלצפנון וממל' הנגב וסיאר אא'אצ'א' אליהא איתא בא'ג'מלה אלישועה ובאלחצפל בעזה עלי בעץ פכאן אד'א' נ'יאת אלחאד'ה אללאי במא קל אלמליך דיל אל'י בקי' וצ'ח'ת אלחאד'ה ואלישועה ואד'א' ואפת אלחאד'ה אלתאניה כמו קאל איצ'א' חציל לנא דילינו עלי באקי אלחאד'ה ואלישועה ואד'א' ואקצי'ת אלחאד'ה אלג' צח לא' ז' דלאיל ליל באקי אלחאד'ה ואלישועה וכל מא יכו'ן מד' אללמאן כתרת אלדאליל עלי אלישועה אליו פ' דאר אלאליה מיע אליאת אלחאד'ה פ'ל' ב' עניה ואלישועה אוללה עלי מא' ז' פ' דאר אלאליה מיע אליאת אלחאד'ה פ' ומאו אלישועה כמו קאל השמש יתקר לחשך וויריח לדם לפנ' נא יום י' הגדול והנורא. ובבערת: "וכשמלך נורש צדקה לבנות את הבית, הוטלה עליהם החובה להאמינו בכל אופני הישעה, כגון ההודעות על מל' הגפן ומלך הנגב וככל יירח האותות שיראי להם מומן היושעה, בכיל ובטרט, מקטצת לנקמתם. ושבאו המקדים הרשות, וכשהתקימיו המקדים שאמר המלאך, היו למופת מאמנת את הקדים לזמן הישעה. וכשהתקימיו המקדים נשנים, לפי מה שאמור להם. כבוי איזטו אלינו עני מופתים על יתר המקדים והישעה. וכשהתקימיו המקדים שהחמוו לנו לשלה מופתים על יתר המקדים והישעה. וכן התרבו במשך הזמן המופתים על מה שייהי הבא, עם המקדים שייראו בזמנם וכל מה שקדם לה, מופתים על מה שייהי לעיל רוגס רס' לזרעה, יהי השעה, כמו שאמר המשם יתקר לחשך ג'. ונבר צינינתי לעיל רוגס רס' לזרעה, עמי' 173, שרעדיו זה שהגמול בעזה⁴⁹ הוא רק לאות,ណגע גם באירוע נגייל של דיאיל אלקומי, ובפירושו ליקרא כ'ג, ג', שנחדרסס עי' ש' ווקס בהא'ת החקוק עמי' 72, רצינו זה גם סבד"א, רמא"ש. והרי אלה המקומות והטבות ושמעין רצינו זה גם סבד"א, רמא"ש. והרי אלה המקומות והטבות מהתקופה שבבריה השפעת המעגליה על נתינתה היהדות. וגם שסוד יהשערתנו במלוקות העבריות, שנן במק' לא אל אל אמיין לאלאשרי ח'ב, עמי' 266: "ואמר אבראהים אלנט'אים (מת 844): אין סכל אלא בעולם הבא, והחסדים והטובות שאלהים עשו ליראי עוזו", איזם לשם סכל, אלא כדי להגדיל את אמותן, ולסתות את ממד הכרה טבה שלהם. ומוחלמים אחרים טענו, שיש שכ' מצוות בעולם הזה, ולל' הובות והחסדים ליראי האל דס' שכ' להם. וה汇报ות היהודים הנ'יא אימצו להם את שפת אלנט'אים. ובאשר למוקודתינו הקוראים, אף הם אמור'יש'כ'ר מזיהה עלימא לינא' (ע' קדרשיין ל"ט, ב' וחולין קמ'ב, ב') וש'היום לשעתם ולא הרים ליטול שכרכ' (ע' ג', א', וע' גם עירובין כ'ב, א' ד'ס, ס'). אבל לא נתנו לנו להקשוט מהיעודים האמורים לעזה⁵⁰ שבתורה ונגיאתם. ו/or שhabdilo בין שכ' ועונג של רב'ם ושל ייר; עי' באגדות מהטה"א לקודשין שם. ולדעת הרמב"ם, תשנה ט', א', הטובה שבבעזה⁵¹ היא רק לסייע בקיים מצוות התורה, ועי' גם בפסקתא רבתי מה' רמאנ'ש, ובכארוי לקידושין שם. ובב'ר' סוף פרק י' א' איתא: "מראין לאלו דיגמאטרין שליהם, לאלה מעין דיגמאטרין", אבל מחרז וחננו שם משמע שכונת היה לדוגמא של מעשים, ולא לדוגמא של שכ' וונש לעזה⁵² כמו שפירש ב' ש'.

⁴⁶ שם ד', י"ד.

⁴⁷ כי אי אפשר שייהי דבירה דומה לבורא באיזה אופן שהוא, עי' בא"ד מאמר ב', פ"ט. וראה לתלון, עמי' 198.

⁴⁸ י' הפרטים על ארבע החולות האלה להלן עמ' 222–223, 251.

⁴⁹ בולט שיש כאן חסרון דברים על המופתים שנעשו על ידי הנביאים.

⁵⁰ העני מובהר באריכות בא"ד מא', פ"ה, ובפירושו לדניאל פ'ג, שכתחי'.

⁵¹ זה צ'ד.

⁵² הסבר זה הוא בהסתמך גם שיטתו המבוארת בא"ד מא', פ"ג, ובפירושו לשמות לא'ג, כ', שכתחי' שמן משה לא ראת אל את האור הנברא (גר' אללה – שכינה), כי אלים עצמו אינו נתפס בראיה כלל. והוא גם דעתו של ה' ר'ש ב' שכ'י, ולפיו היהודים בכמה מקומות מפרשו על התורה, ובכראב לאלהיה של, שכ'י, ולגבייהם הבדל בין משה לשאר הנביאים הוא, שלא משה הגע היירבו מפני ה', ולגבייהם אחרים, ואמצעותם מלאן, כמובהר בהקדמת רבנו לספר התהילים, עמי' כ"ח, במחדר הר'י קאפה, ומובהר בשם בפירוש ר'יא' ב' הרמב"ם לשמות ז', א'. ובמיה' לשמות, שם: "ואמר אהרון אחיך יודה נביאך, שכ' מי ששמע עז'י מלך נברא נביאך דברים לד' ג', של אהרון עז'י מלך, ומנו זה משה". ור' אהרון סרגאדו בפירושו לדברים לד' ג', שכתחי': "וועתקד און בעד כ'טאב אלעמוד ענן כאון משה יורי כיאאה שכינה חיכאטה באשר דבר איש לא רעהי (שמות ל"ג, י"א) לא בدلיל ננים אל פ'ים. הדיא' בدلיל של מעשים, ולא לדוגמא של שכ' וונש לעזה⁵³ כמו שפירש ב' ש'.

והשלישי, סיפורים הבאים לשם עידוד (לקיים המצוודה), והם מתחלקים לשני חלקים: מה שקרה קודם למתן תורה, ומה שקרה לאחר מתן תורה, וזה כמובן מה שהודיע לנו שיחיה מבול והיה, והודיעו לאברהם שיחOPER את סודם, וכן היה, והגיד לו ששרה תלך, וילדה, ושורעו יהיו גרים ועבדים בארכץ לא להם ודונן את אשׁר ענו אותם, וכל זה קורה והדברים עשו אחורי כתיבת התורה, בגין מה שתגיד יעכן לשבטים והודיע לכל אחד מהם את חלוקו בארץ אשר יירושו, וכמו שהקדמים ואמר להם⁶⁰: האסרו אגדה לכלם וגוי, והגיד לכל אחד מהם את מקום מגוריו ואת שלטונו וכובשיו, וכogenous מה שהודיע לנו על גלותנו ופזרונו... כתובות⁶¹: והיה כי יבואו אליך כל הדברים האלה וגוי, ויש ממדת החכמה במה שהודיע לנו את מה שקרה אחורי מתן תורה, שנישא בסבלנות את הצרות שיבואו עליינו בגלות, תחן תקווה ליעודים שיעיד לך, ונאמר: נשם שנתקיימו הבשורות הקדומות, כך עדותות להתקיים, ללא ספק, הבשורות האהרות. וכמה שאמר במקומות רבים: ככל אשר עשה אתכם במצרים, וכך ישניחל באורך רוח ובבטחון גmir ל��ום הבטחו, כדרכו

שיחלו האבות, וכما אמר הכתוב⁶²: כי אני יי' אשר לא ימושו כי. והאופן הידיבעי, הרחמים... שירחותם את עבדיו שבסmockה וצרא, כשייצקו אליו יחוירו בתשובה (ויזילו אותם) כמו שהציאו את אשר בערה בהם האש, כתובות⁶³: ותבער בס אוש וגוי בזכות צעקהם אליו. ודרך החכמה בוז עתיה לו צענה ומזה... בזמו... כמו שעלהם עלהם וענה להם, וישובו אליו אחורי זה. כמו שכובות⁶⁴: יהל עני בעני ויגל בלחש אזמנ.

ונחown החמישי, ספרי הנסיונות. סיפר לנו על הצריה שבאו על העדיקים בתלאות שתשיגו את אברהם ואת יצחק ויוסף וויסך ומשה... ונושאו אותו בסבלנות... וכשעמדו בנסיוון... [הצילים מידי] אויביהם והתנаг' עם בחסד... והשנוי... ודוגמאותיהם, כדי שיתיה אדם בישןقادם הראשין, עושה צדקה...

עמ' 568–573). ותנאים אלה מוחווים גם בדברי רבנו כאן נבואר⁶⁵ מ"ג, פ"ד. ובנוגוד להשкопה המעתולית צמצם רומבים את כוח המופטים באירוע השליהות של הנבאים (עי' יסדי התורה ח', ב', ואיגרת תימן, עמ' 55, במחדר א. ש. הלקין), וזה מטעמים פולמוסיים עם הנציגות והאליטם שטענו שנבאיםיהם עשו מופתם. אבל גם לפ' תיאולוג מוסלמי, מדורו של הרמב"ם, אין המששים החרוגים מוטבע הדרך הבלתי ליקום הboveה, שכן אומר אלראי, במפתחיה אלגיב, פרק ד, עמ' 5 (במה"ה הישנה):

"שילוחו של הנבאי מתקיימת בשני דרכים: א. על ידי המופטים; ב. דרך הבדיקהascalit; המתנגד ששי לו הוכיחו לעורר את העם לאמונה כנה ויזיבת, ולהתווים מ' הפעירה אל האמונה, מדעתו כובות למחשבות אמת, ממעשים שמגמתם תענו".

העולם הזה למעשים המכובדים כלפי העולם הבא, הוא נביא אמת ושליח האיל".⁶⁶

בר' מ"ט א. ודברי הג' כאן מתוארים לרוגום שפכניות החופשי: "א' גתמש אכברכם במא יגאלכם" – "קי' אסרו אודיעכם", ולא לגוריסט הפליגות: "א' בארך פיכם" – "א' ברן אוכמס", "השתת האב"ע נגד "האוכרים שם ברכות" איננה אכוננת לפני רגנו.

60 דב' י"א, י"ג.

61 יש' מ"ט כ"ג.

62 ב"מ י"א, א'.

63 איוב ל"ז, ט"ו.

64 איוב ל"ז, ט"ו.

שבספר יחזקאל⁶⁵, ויש גם אותן הבאים לעם [אשר הנביא שלוח אליהם] כדי שבראותם את האותות [שהוא] עושה אותן תאמכת אלם שהוא שליחו. והאותות בשלושה אפניהם: נקמה, רחמים, ושהלא לנקמה ולא לרחמים. לרחמים, כגון המן והשלvio והבאר והענן; ולנקמה [כגון עשר המכות שהביא על פרעה על ידי משה]; ולא לנקמה ולא לרחמים, כהיפות המטה להנני, והעץ לבעל חי, וחקל בריא מן הגוף [למזרע]⁶⁶ והפיכת חלק מן המים לדם. על ידי משה וכיווץ בזוז, והנביא השלישי בא רק לאמת את דברי הנביא כי איןו נרום לא צער ולא תענו. והנביא מעיר על התהות האות לפניו היותו כדי שידעו שהוא עשותו, כאמור⁶⁷: בואת תדע כי אני יי' וגוי, ואומר⁶⁸: כי יי' שלחני וכדומה. ואחרי התהווות (של המותת) חורר הנביא ומוכירו לפניו בעיניכם, ככתוב⁶⁹: ואת אהותינו ואת מעשיינו וגוי, ואשר עשה לחיל מצרים לסייעו ולרכבו⁷⁰.

פניהם אל פנים מכך עלי סאייר ישראל כי פנים בפניהם דבר יי' עמקם (דב' ה, י"ד). ולא יג'ו' און יכון משה מתייל סאייר ישראל לכון עתקך און מעני' פנים בפניהם' והוא בליך צות יסמעו מגנה אלמוראד תקיעו פי אללה⁷¹ כי' מן הטמים המשמיד את קלוי'. ובעבדית: "סבבוך אני שאחרי הדיבור מתוך עמיד הענן משלה לבוי הוה און השכינה מבדרת אליו בדמות הדומה לדמות מלך, כי' דבר אל משה פנים אל פנים. והדבר מוכחה מכיאשר ידבר איש אל עעהו, לא מפנים אל פנים בלב ישראל. ואני ישראל – פנים בפניהם דבר יי' עמקם, ואו אפשר שימושה היה בדومة לכל ישראל. ואני סבור שיש' פנים בפניהם' מורה ר' שמןנו נשמע רצון האל, וחצב בחוד האידי". היוצא מדברים אלה הוא ר' אהרון מטכים עם ר' ס' שאך משא לא ראה את אלהים נצמו (דעתה ר' עקיבא ספרי בהעלותך פיסקא ק'ג: "במראות, והמראות דירות ו' וכו' ע"ש"). וכן דבריו בענין הקול שנביא בסני הם בהסתמך עם דברי ר' ס' בפירשו לספר היצירה, בהקדמה (עמ' ל', במחדר ק'אפסח), וגם זה עפ"י דברי ר' ס' במכילתא פר' ט': "וראינו דיבור ר' שן שוו' פ' במלואו בסני הם בהסתמך עם דברי ר' ס' בפירשו לספר היצירה, בהקדמה (עמ' ל', במחדר ק'אפסח). את שנידם הוא מלוגים 'שפאה' – דיבור ישיר, ולפי הagi בפניהם' האמור בישראל. את שנידם הוא מלוגים 'שפאה' – בלאי' אמצעי', וכו' גם ר' מביב', מ"ג, א, ל"ג, יוסדי שבפליגולט – 'בגדר ואסחה' – בלאי' אמצעי', וכו' גם ר' מביב', מ"ג, א, ל"ג, יוסדי ההוראה, ז, ג, וכదעתם מרומו גם במיחסו לירונן לדברים ל"ד, ג, ע"ש".

53 יח' א, כ"ה.

54 שמota ד, ד'.

55 שם, ו'.

56 שמות ז, ז'.

57 ב"מ ט"ז, כ"ה.

58 דב' י"א, א'.

59 המקורות המוסלמיים קבעו חנאים מסויימים במופתים העשויים לאמת או שליחות המתנגדו, ועיקרייהם: א. מעשה שיש בו משות' נברורת נהגוי הטבע (כ'ראקה אלעלאדא), והוא מיוחד ללהם בלבד; ב. מופת הבא אחריו הוודעת הנביא על שליחותו, לא לפניה;

ג. מעשה המלווה באיתgor הנביא את שומעוי לעשות כמעשיהם (זויה וזראת המנה מ' מגניאת – 'המופתים המלאים'), ברוגמו הבודיק של און בזוז, כלומר מופת המראה את הלאות של האחים לעשו במתהו); ד. מופת המקים את מה שאמר הנביא שיעשה ר' כתאב אלמגני, ברך ט'ו, עמ' 197 ואילך, וכتابב שרה אלאנצל אל'מלה,

אף הנביאים דברו בשבוח של דבר זה, כתוב⁶⁷: יגוע כפיך כי תאכל אשיריך וטוב לך.

והסוג השישי ענייני הוווג, רצוני למר, נשוא איש ואשה על פי חוקי המורה. נתנו ספורים בעניין זה מפני שידעו שישו בינוין דעתם המאנגורות להחעשותם בדבר זה, כגון דעת בעלי הטהרות והתקדשות, והתנזרות מן הטומאה. והרעה האחורה המניה לשיטיפות בעניין זה, בכל אופן שהוא, כגון שיטת הפרוצטים בשפלות, תוענה ורובי הרפואה⁶⁸. ולפיכך חיב אוthonו לאחיזו בכו המוץ' שבין שתי השיטות, לא לתהעסוק בויה יותר ממי ולא להחרחק מוה לגמרי, אלא לקיים יחס' איזות המותרים על פי הדין⁶⁹, וכך שלא תפתח איזותנו מחשבתו להתרחק מוה לגמרי, כי התבע הטבעי בכבייל החיים את התשובה לחודוגות לשם קיום המין על ידי הפראה, וכשהשוו בזאת האדם לעד שאינו עדיף לנו מה אבורם יצחק ויעקב ונחירם שנשאו נשים. וכי שלא יפתח איזוננו היצר לפנות לבעלות האסורת, ונחשוב ונשים אל לבנו את הענסים שבאו על בני הנשיים הגקראים בני האלהים⁷⁰ ועל אנשי סודם ושכם זומריו וולחתם, שהו שטופים בזומה ואבדו⁷¹.

והשביעי, הנכיעות, הספרים על נסיעותיהם של אברהם יעקב ומה שחלו מהם מקום למסוק לסייעות שונות, נאמרו לחולתנו, למען לא יהיה האדם דבוק לארכ שגולד בה, בכל הממצבים, אלא יתכן שיחילינה באחרות לרוגלי מקרים שיקרו, והוא על פי שתשכל תישר היה מלמד וויתנו לעשות כך גם בלב המרצד התורה, כללת התורה את הדבר הזה, כדי לחזק את מחשבתו בעניין זה ולהראות לנו דוגמאות למעשה⁷².

בא על הבהמות". הביא יותר ממה שיש לנו בבר', ואפשר שהו לפני פניו גם מדרשים אחרים בעניין זה, ור' המבו ביקלוס שמעוני לבר' סוף רמו מ"ז. 70 תה' קכח, ח.

71 על טאננים, נזירים ופרושים בין המודלים, ר' גולדziehr, הרצאות על האיסלאם, עמ' 104, 244, 244, ברוגטם העברי; A. Mez, Die Islam. Renaissance, עמ' 276; ועל חילוק הדעות בין מחייבי הנזירותמן האשא' ושללה, ר' א' חייא עלום אלדין (ההיאת מדעי הדת) לאלאג'אל' "שי אלרג'ב פיא אלג'אה ואלרג'יב עדה" (בעיט העידוד לח'י המשואן או ח'ירו' לתאנגע מהם), והש' גם ב', Bauer, Islamische Ethik ואנציקלופדייה של האסלאם, ערך 'נכאה'.

72 הש' או"ד מ"ז, פ"ז, ו' גוטמן, Saadia, Die Philosophie d. Saadie, עמ' 269, ועי' גם בשער הפריונות, בחוברת הלביבות.

73 ר' להלן עמ' 332.

74 מלשונו ממשע שכל אנשי שם היו שטפני בזומה. עווי ויקיר כаг, ט' (עמ' תקל"ט ב מה' ר' ר' מרגליות); ב' ר' והמוהם ליננטן ואב"ע לבר' י"ה ב'; נהגמא לירא יה, ה סנהדרון ק"ה, א'. וולעת רולם'ב', מלכים, סוף פ"ט, נתחיבו אנשי שם על שלא דנו את בנו של שם, עוי' גם במושב זקנים על החורה, מה' שעון, עמ' ס"ב.

75 בעניין הנסיעות של הנגיאם הכהנים ווחולען כתוב, כבאותו רבו בחיבור מירוח, ר' המובאות מדבריו ב' י' אברם בר' שלמה, שנתרפסמו על ידי דוענו הוה ע"ש בכרך רס"ג של PAAJR, וקטעים נספחים מהחיבור וההוא ת"י, ויתפרשמו איה"ש בקרוב. וראה נספח א' להלן, עמ' 431.

כابرהם, סלחון צייזק, רחמן כייעקב, משפט טוביה תהח רעה כיווסף, מקנא קנאת השם כפינחס, סבלן כאחורה, עגויו כמשה, זוריו כיהושע וכל יתר האנשים שתאר אויהם כתוב במעשים דראויים לשבת. ולא כתוב אותם אלא כדי להרגיל בהם את האדם. כתוב הכתוב במקורות דראויים לשבת. וכבר אמר הנביא אהרי זה⁷⁶ שיש שני מובנים ולעומת זה, (רצח השם) שהאדם לא עצמו במדות המוגנות שנכוו אצל האנשים שיטיפר הכתוב בוגנותם. וכבר אמר הנביא אהרי זה⁷⁷ שמע עזה וככל מוסר למלה מוסר: מוסר אמיתי, שהאדם ציריך לקללו, כתוב⁷⁸: שמע קיום ומוסר למנח חכם באחריתך; ומוסר שאינו מוסר אלא לפ' שמן, והוא אומנותו של חסרה הדעת כתוב⁷⁹: חדל בני לשמעו מוסר לשגות אמרוי דעת.

והסוג החמישי (ללםבו את) ההתקסקות בענייני העולם הזה. בעניין זה קבע לנו סיפורים מפני שידע שאחת מתוכנותו ונפש האדם זו זו הנקראות עצלות⁸⁰ והיא הנוטלת ממנה את המrix לעבודה. וכשהתבונן בכתובים המסתפים על התקסקות הצדיקים במלאתה, כגון יעקב ומשה שהיו רועים, נדע שכ' הוא דרך העולם. כי הצדיקים במלאתה, כמו שיטיפר בוגנותם על קיום הגוף. כי הנפש היאakash הבורא שם בבעל החיים את התשובה למזון, לשם קיום הגוף. כי פועלה ומעשה, כדרכו שאין לה קיום אלא בהמר הדלקה. ובשנתרגל בזאת, נבקש פועלה ומעשה, כדרכו העולם. ולפיכך וקדמים הכתוב לספר לנו, בין הספרים הראשונים על תולדות האדם, אגדות המלאות, כגון "אבי יושב אهل ומקנה"; "אבי תופש ננו ועוגב"; "לוטש כל חורש נחשת וברול"⁸¹.

65 נר' שהיתה בסעיף זה מובאה קדמת ספר משלו, והוא הסרת בקטע של פגנוו.

66 משלו י"ט, כ'.

67 שם, כ"ג, וכפירושו כאן גם בפירושו שם. ובפירוש של ר' חממייש לשלבי נ"ו, כ"ב, מהר' ר'ש"א פוננסקי: "חדל בני לשמעו מוסר, חדל לשמע מה שקוראים מוסר", פירוש רבני, ועוד בז' אברם לארכטאליסטי (מהר' ש. ס. סקויו) הנוגה לרוב אהרי פירוש רבני, פרש (בערך י"ר) את הפסוק הנ"ל על פי מדת דרך קדרה: "אמנתן ממא ייצב אלה ומיל סמוך לארכטאליסטי", י"ז מל מה שכאיכעס את זה, והט אונד אונד מוסר", כתוגים יונתן, ועי' רשי' ואב' עשם.

68 הש' להאת לשונו בהקדמתו למשלי, עמ' 3 בהמשך דרבנובוג: "ילאן פי איכלאה יקאל לה אלכלל".

69 בר' ד, כ-כג; פירש את כל הנאמר שם על האומנויות השונות, לשבח, כפשוטו של מקרא, ור' דבריו על הפסוקים האלה לחהלה, עמ' וועי' גם במאה' ז. שם. אבל בבר' כ"ג, כ' כ"ג, ייחוס את אומנויותיהם לענייני עז' ורציחה, ופירש את הכל לגנות, מושום שממציאו הוו' וזה מה מהדורות שמאות עד אברהם, בפירושו של קרקסאני, שבכתבי': וויתר ממה שלפנינו במדרש שם, מובא בשם הרוגנים, בפירושו של קרקסאני, שבכתבי': יוקד זעם אלרבנינו או אללאד לדוד אנקרכו באפעלהם אלודיה אלתי אוג'יבת להם אלאקרראי'. קלואו וסיד נכת אלכתאב בד'ר'ו לאפמאלהם אדר' אל פ' בעצ'ה'ם אגה' כאו לוטש כל חורש נחשות ודייל עלי אתכאי' אלסלאה ליגראהת ואלהרב ואלקתל ומה שבה דליך וקאפ' בעצ'ה'ם הוושכנרו עוגב והדא ייל עלי צירב באלאדיאנו וויבר אלשראב ואתכאי' אלמלאי' אלאולעך ואלצירב וקאפ' פ' יושב אהל ומKENה ana קאוא צחאב מאשיה' וגנה כאו ימכו אן כא יאתי אלבאהים: "יבנבר אמרו הרוגנים שבני למד ניספו בגל מעשיהם הרועים שנצחיכו ליליהם דלהיה. אמרו, הכתוב סייר בגנותם כשוחיר את פעולותיהם. באחד מהם אמר וג', לדורות שעשה לעצמו הרבות לפציעה, מהלמה והריה. על השני אמר: תופש ננו ועוגב, שהיה שטו' בשתייה יץ' והוללות, בקטלנות והכאות, ובעוד אחד אמר יושב אהל ומKENה, שהיה בעל מKENה, ושיתכן שהיה

אבל המצוות השמעויות, טלווא כתבו לא יינוי משייגים אותן, אם תבוא בין מלות הרצאתן מלה שימושותה מופקפת, תביא אותן במבוכת היות והיא יוצאת לפוחרים שונים.⁸³ (ולפיכך) אנו ווקים לדברי מי שראה את הנכיה, כדי שהמלות המכופקות שבענינו המצוות השמעויות התיינה (על ידי הקבלה) למלים בנות משמעות מסוימת. ואף השכל גוזר כך, שלאחים לא נתן את מצוותיו ואחרותיו באופן משמעות מסוימת. וכבר אמר הכתוב:⁸⁴ לא נפלאת היא מכם ולא דוחקה היא, וגם העיד שאין בו ברור,⁸⁵* וכבר אמר הכתוב:⁸⁶ calam נכחים למכין וישראלים לモזא דעת. ובכך שtan מפורשות מבוארות, כתוב:⁸⁷ calam נכחים למכין וישראלים המוקים אותן אל הכל אלו מוצאים במצבות השמעויות שבעה דברים עקריים המוקים אותן אל

*
83 ר' על המונחים "מחכמת" ו"מחשbatchה" במקובנו, עמ' מה.

83* בהתאם לדעת המעטלויות שאין היבורו מטיל על האדם מצוות שאין בכתו לקים אותן, ומשום כך מוכחה שתהנית המצוות מפורשות ומוגנות, ור' דברי הג' ר'ש ב' חפני לענן ר' היביאו, לעיל, עמ' לו ואילך, דברי ר'ס' בעניין המצוות, לעיל, עמ' 165.

*
84 דברי ר' י"א.
85 משליח, ט' ובירורשו שם אמר הג': אמר תחילה בראש מורים, ואחר כך אמר ליד שערים, ורצו לו לומר בוות: מבקש החכמה רואה אותה בראשונה כרוחקה ממנו, כאשר הוא במקפהות גבותה, ואחריו שודק עליה היא מראת' וגו', ע"ש כל קלה, ואילו היא מראת' הארץ, וכבר אמר ישע' לא פפלאת היה מראת' וגו', ע"ש כל העניין. גם שם פריש איפוא את הפסוק הזה במשמעותו בעניין המצוות, ולפי דבריו שם מתבאר המאמר במשנת ר' איליעו, ענאלא, עמ' 132: "כך דברי תורה דמיין זו כוקוב (כעכבר), משבשך, מאחר שהחכמים מבאיין אותן זו געשין מישור, שא' בראש מורים עלי דרך" — קיבו ולא פריש את טיב וראיתו מהפסוק במשל, מפני שהסתמך על פרוש הג' במקומו.

86 עי' בספר המלחמות לסלומון בן יוחים, מהד' ר' זודו, עמ' 47: "ווטס שבע האיות הכתובות, אשר בפרטונו נרשות לך נכתבות" ציין את הפטיחה לפירושו, ככל מקפי עצמה, גם רקנסאי, אאנאא, 14, ו', מציג את שבע האיות האלו ומותוכה נגן.

86* וכן בא שא מש לי (עמ' מ"ז בחד' ר'ב' לוי): "אוור הסוכה אמות כמה... דבריך ציצית מאין ידענו" וכו'. ובמר' א, ענאלא, עמ' 247: "סוכות היכן פריש להן עשרה טפחות גובה, שבעה טפחות אווך ושלש דפנות?" ובס"י (שם, עמ' 47) טען הענין על ידו, כי השכל יבוא ויבחן אותן על אמתן במשפט וצדוק.

87 מדבריו על הפרשה התיא לא מזאתו כלום, אבל בקטע מיפורשו לדניאל ז, י"ז נאמר: "יקולה וכל עממא איאיא ולשנא לא לה יפלחו הו מא צפנא מן טאה כל לא לה אלס' אלאה אלואאל אלמד' כורה פ' אלתיריה ען בעז'המן מא אלקראי ואלעשייא עלי מא שרחנה פ' תפסיד ואלה תלודות נח"; נמצאו למדים שרבענו כו הרחיב את הדיבור בתולדות השבטים והמשפחות המנויות בפרק' נח.

77 דברי ר' י"ב.
78 שמות כ/, י"ה.
79 במ' י"א, כ"א.
80 שם, ל"א.
81 שמות ל"ח, ב"א.
82 ר' לעיל, עמ' 168.

והראשון מהשלשה האחרונים המשלימים את השמונה-עשר הוא ציוני ומני. הודיעם לנו מפני שידעו שימושו בהם הנויות ויתעדזו בהכרת מספר השנה שערו מראשית בריאת העולם עד ימיהם הם. ויחד עם זה הודיע לנו את חלקייהם ופרקיהם: קר ונדר שנים מדור פלוי עד דור פלוני, כדי שייהה במחשבתנו נר המאיר וכתהנה מוחלך אחד של הום חלק שני, כמו שכאל אחד מאשי ההוראה מרגיש בנטשו,

והשני, ייחס המשפחות. כוגן מה שהיחס הכתוב את שביעים האומות אל בני נח,⁷⁶ וכן תולדות אברם ושמעאל ויעקב ווושה. ר'ע' בבורא יתברך שונמצא קידת רוח בידיעת היחסים האלה, כי נפשנו דורשת מאתנו את ידיעתם, למען יהיה האדם בעינינו עין שוטע אליהם בארכ', ויסטעוף ענפיו יתפשטו מורהה ומעורבה, צפונה ונגבנה, בחלק המושב של הארץ. וכך שנראה את הרבים בדמותו היחיד ואת היחיד בדמות הרבים. ועם זה ישים האדם את דעתו גם לשמות הארץות והעמים.

והשלישי, מספר האנשים הנכרים בתה, ומהזה מספר נבי ישראל בארבעה מקומות. והחוותלת שascalנו מישג (בענין זה) היא שתוודע אין התרבות העם אחריו היוו מעט, ככובב:⁷⁷ בשבעים נפש יירדו אבותיך מצרימה וגוי. ושנדע מהה היה המון האנשים שראו את המופתים של השילוח ושמעו את דברי אלחים על ההר ככובב:⁷⁸ וכל העם רואים את הקולות וגוי. ושנדע מה רב מספר האנשים שנילם (אלחים) ברחמים ונמנן להם מנהיג, וסיפק להם מזון ומחיה, ככובב:⁷⁹: ויאמר משה שיש מאות אלף רגלי וגוי, וכיוצא באלה. ולזה שיכת מכתסת המלכות, ככובב:⁸⁰: שא את מלך השבי וגוי' ומספר התהומות שנינטו למשכן, ככובב:⁸¹: אלה פקדוי המשכן וגוי. (ולוחכרת) דברים אלה וכיוצא בהם (במקרה) טעימים שאפרושים בתוך הספר, ברכות האל.

המודרגה שאחרי ידיעת ספר התורה, הנוגנת שליליות לדת המאמינים היא ידיעת הדברים שנמסרו מהשלית, שמירת התורה שבעל פה.
וראו שחל בתואר תוכונת באבור הבהיר הזרוש את העברת הקבלת שבעל פה ומסורתן מזור לדוד. ואומר: המצוות הכתובות בתורה הן ממשי סוגים: סכלויות השכליות, היהת האדם מגע לידעו גם לו לא נזכרו בתורה.⁸² ומשום קר, אם יודם בין מלות הרצאתן מלים שיש להן בלשון ממשמעות שוננות, לא יתרעל על ידו, כי השכל יבוא ויבחן אותן על אמתן במשפט וצדוק.

76 מדבריו על הפרשה התיא לא מזאתו כלום, אבל בקטע מיפורשו לדניאל ז, י"ז נאמר: "יקולה וכל עממא איאיא ולשנא לא לה יפלחו הו מא צפנא מן טאה כל לא לה אלס' אלאה אלואאל אלמד' כורה פ' אלתיריה ען בעז'המן מא אלקראי ואלעשייא עלי מא שרחנה פ' תפסיד ואלה תלודות נח"; נמצאו למדים שרבענו כו הרחיב את הדיבור בתולדות השבטים והמשפחות המנויות בפרק' נח.

77 דברי ר' י"ב.
78 שמות כ/, י"ה.
79 במ' י"א, כ"א.
80 שם, ל"א.
81 שמות ל"ח, ב"א.
82 ר' לעיל, עמ' 168.

וכדומה. והצורך (כבר) הדברים האלה גדול יותר, כי מדרגת הכתובת היא למללה מדרגת האיכות.⁹⁰ ג. אףני שיש מצוות שלא נתרеш לנו בהה יוכרו, כי לא ניתן לנו מופת מיחשי לא על קביעות יום השבת ולא על ראש חדש אלא הפנה אותנו להבאת ראיות בענין זה המ默默地 השלה, ואם יתשב אמן שהכובע מפרש משחו מעניין זה, נתה גוכחה בתוך הטטר את ביטול דעתו הכווצבת.⁹¹ ד. מפני שיש מצווה שעצם מהותן לא נתרשה, כמו שלא פירש מה הן המלאכה האסורה בשבת⁹² ולא אמר בחומרה העניין אלא "כל מלאכה". וכן לא הודיע מה הם הכלמים המכובלים טומאה, ורק אמר "כל כליל",⁹³ וכדומה לזה. הנה מפני שהאמה מסכימה שהשכט ברוך הטיל עליה מצוות שלא נוצרו בתורה שמותהן וככל שכך כמונייהן ואיכותיהן, כגון התפילה, שהסכמנו⁹⁴ שהיא שלוש בכל יום, ואינה מפורשת;⁹⁵ והגשוין שאנו נתנו סדר המאורות של אריסטו, ועי' או"ד מ"ב, פ"ט, י' מקallah פ"י צנעה אל מנתק לרמב"ם מהד"י. אפתח בשנותון לאקדמיה האמריקאית למחקר היהדות,⁹⁶ ע"מ 1966, עמ' 27.

ו. רצוי לדעת הקראים שקידוש החדש הוא על פי ראיית הרות, ושותה מפורשת בבר' א', י"ח, וו' זולן, עמ' 227.

72 שבת צ"ז ב': "אלו לא"ט אבות מלאות שנאמרו למשה מסינוי". וכן במקילתא לראש ויקחן: "לhalbא לא"ט אבות מלאות שאמי להם משה על פה". והקראים מנמנ נבו' מאז בהגדרת צמורש מלאה, לגבי שבת. והקראים הראשונים והMRI לאסור בשבת כתם עט כל תנועה גופו, וקרקאנגי היה הראשון, לפי דעתינו כולם, שהשתדל לצמצם את המונד מלאה והעמידו על פעולות מסוימות, ר' כתאב אלאנא, עמ' 514 ואילך.

73 ויק' י"א, ל"ב. אך שחוקי בקבוע פי דיקום במקרא ואת כללים המתמעדים, מיטמאים, ה'ג' סובר גם בזו ההכרעה היא לפני הקבלה, ולא לפני דרשת תחובים. ועפ"י באב"ע על אחר: "במיט' זבא הבגד או השק או הכליל שהוא מקבל טומאה וצרכיו או למוסורת".

74 ר"ל, גם הקראים מודים מודים בחותם התפללה שלוש פעמים ביום.

75 בפתחה לסתור, ראש קטע א', ביכס את חותם התפללה על "הוא התחלה" (דב' י', כ"א). ובה"מ הערבי, שבכת"י, אמר: "ואזארעה לטלת הדרת גאנטנא באקאה אל אללו כל يوم וחמדי' ושבורה עלי' אפאצ'אליה רק' הו' התחלה והוא אלחריך" ולפיהם, במ"נ נחת ר' אל' יעוז, עניאל, עמ' 228: "מנינו לעיקר תפלה בתרום והמצוות רחיקאל מ'ב, מ'ב, וכן שיעור שorthy את כל הכרוי, כדשנואל. ונראה שה'ג' סובר שזה גם חול' אמרו שהחיטה אחת פוטרת את כל הכרוי, ר' רשי" חיל' קל'ו", רק להוציא מאיסור טבל, אבל לכתהילה יש שיעורם בדורותם, ור' רשי" חיל' קל'ו", ב' ד"ה דורייתא אין לה שערו. גם בזו סובר רבנן שהרומת הרומה שבותות תא תרומות פ"ה, ובירוש' פ"ד, הג' הא ר' רוקח שיעור שבונתי לבתויה, מן קבלתה. ב' בא ט' א' מש'לי, עמ' מ"ז: "ברור המערח איז אסמכה, אבל התמורה מכמה נסורתה, המובייא אצל הגורדים גמניהה, כי היא עפי' יוחיקאל מ'ב, מ'ב, ומן הדין להעיר שתורתה הנזכרת כאן היא רק' רוקח גונגה, שהרי גם מתנות תרומות לאש. ומון הדין להעיר שיעור מפורש בתורה, וב' אש' מש'לי שם הזכיר גם את אלה, וכן בפירושו לוקרא י"ט, ט שבכ"י: "קד' כסמי היה אלחקל אלדי געלטהה אלתוריה לפסקרה למס' תרומה פ' אלמ'ר במתהויה לבנאה קדש' פ' אלמ'ר וליד'ר יצטרג ג'מע' אהל אלה. פאולה ר' ר' אלר'ה ג' מ' סון פ' ג' מל'ה אלחקל פ' מא שא פלייז עלי' דיל'ו". – יוכבר נקרא בשם (אלקי) השחת שקבעה התורה לעניים ולא נתרשה כבודו בכתה, אבל נתרשה במסורת. ומשום כך כל אששי התורה קוקים לה (למסורת). (החויב) הראשון היה הפה שמשירין, והיא נקראת (בעברית) טרה, אחד מששים בכל השדה, ואם הוא רוץ' הוא יכול להוציא עליה". דבריו אלה הם בהתאם עם הבריתיא שדאותה אין לה שיעור מלמעלה אבל יש לה שיעור מלמטה. ע' תופתא פאה א', א', וירוש' א', א', וגם בזו סובי' שהשינוע, איזו מששם, הוא חוב תורה, אלא שלא נתרש בכתה, ונתרש בקבלת.

76 דב' י"ז, ט"ז.

77 שם, י"ז. ובסנהדרין כ"א למדוי מספר הנשים המותרות למזרע מדוז, אבל בכגון הדריה פואיד כת'ירה לצלואה פואלה או אלצלואה פ' הארץ שואר' ופי' אלגולות קוליה כל קובל' ר' יהוה עבדנו לו' קדמתה דונה ואיז'א וגאה צלאת פ' ג' ארבעה גו' אליל ואלהhaar לקולה ומגנץ תלחה ביומא. פאנפה אלגונא ערוףאנ פיהםא צלאתא ואדי' גמיר לה" גומ' ברומב"ם, מלכים, ג', א': "מפני השמועה למדוי שהוא לוק' עד שמוגנה עשר".

שלא נתרשו במווייתה, כמו שלא פירש את שער הצדקות, דהיינו מצוות תרומה⁸⁷ ולא את כמות הרכיש והנשימים והסוסים המותרים לאלך, אלא אסור בכולם את הריבוי כתוב⁸⁸, רק לא ריבה לו סוסים ולא ריבה לו נשים וכסף והוב לא ריבה לו מאד⁸⁹,

אלא אסמכה, ועicker מגין החוטים ידוע רק מוקבלת. וכך דעת הרמב"ם, ציצית, פ"א, ה"א: "ויאין לחוטי ענף מניין נון תורה", ועי' בכ"מ שם. ובדבר דעת הסוכה, הרי אמרו גם הראשונים שהשיעורין הם הלמ"ם, ואפלו השיעוריין שיש לדום סמרק מון המליך אמרו "לתוכה נגנתו וקר אסמכה עילמא" (סוכה מ"א מקובלות). ואעיר עוד שבמקורות הנג' לא החוכר ללב, ווק' במלחמות לסייעי, עמ' 47, איתא: "באמרך עוזי למשגנה צריכה, לימוד על מצוות ציצית ללב ונסכח", ור' שלול' נתרביב בשיגרא. ובויקיר ל' טז: "פ' פ'ין חדר מי אמר שהוא אטרוג... כפות תמיים, התוותה אורה טול שבי כתובות תמיים ללב והוא גונן גונן גולב... ומוי פירש לוון לישראל ארבעת מינין הלו שון אטרוג ללב הדס וערבה וכמיב' וכו'. וכבר העיר מרגלית שכל הפסיק ואו' והז'ה בספקתא דרב כתהא, וכן איז שער שהוא עספה עפ' התהונמא, ומוכנות נגד הקרים. ור' מש'כ' בסת' לי' לבב' ר'ח אלבק, עמ' 390, על "חכמים" בפולמוס הרבני-קראי, ועי' גם בהקדמת האב"ע לפירוש התורה, מהד' פרילינדר, והקדמת ר' ניסים בספר המפתח, מהר' גאלדענטהאל, ב', ב'.

87 סכ"י, שם, טוען: "לא נערך במדה לא תכונה, וכל אחד ימן כחפכו בלי תכונה". ותלמידה הג' השיב (המודיר 1, 51): "אמיר גם כו' שהתרומה אין לה שיעור, אבל אלמוני הי' נאמנים לשיטת החקש שליהם הי' מה'יבים' שיעור מכויים לתרומה, בהישל' למשער שיעורו יוציא". תשבוח זו אינה אלא דחיתה, בדך ולשתח, אבל לעצם העניין, הרי גם חול' אמרו שהחיטה אחת פוטרת את כל הכרוי, כדשנואל. ונראה שה'ג' סובר שזה גם חול' אמר שערת הדרת גונגה, ר' רשי" חיל' קל'ו", רק להוציא מאיסור טבל, אבל לכתהילה יש שיעורם בדורותם הרומה שבותות תא תרומות פ"ה, ובירוש' פ"ד, הג' הא ר' רוקח שיעור שבונתי לבתויה, מן קבלתה. ב' בא ט' א' מש'לי, עמ' מ"ז: "ברור המערח איז אסמכה, אבל התמורה מכמה נסורתה, המובייא אצל הגורדים גמניהה, כי היא עפי' יוחיקאל מ'ב, מ'ב, ושם המודובי בקשוי קדשין, שיינו נאכלים בעוריה ומזה עניין חריקות לשם. ומון דין להעיר שתורתה הנזכרת כאן היא רק' רוקח גונגה, שהרי גם מתנות אחרות אין לה שיעור מפורש בתורה, וב' אש' מש'לי שם הזכיר גם את אלה, וכן בפירושו לוקרא י"ט, ט שבכ"י: "קד' כסמי היה אלחקל אלדי געלטהה אלתוריה לפסקרה למס' תרומה פ' אלמ'ר במתהויה לבנאה קדש' פ' אלמ'ר וליד'ר יצטרג ג'מע' אהל אלה. פאולה ר' ר' אלר'ה ג' מ' סון פ' ג' מל'ה אלחקל פ' מא שא פלייז עלי' דיל'ו". – יוכבר נקרא בשם (אלקי) השחת שקבעה התורה לעניים ולא נתרשה כבודו בכתה, אבל נתרשה במסורת. ומשום כך כל אששי התורה קוקים לה (למסורת). (החויב) הראשון היה הפה שמשירין, והיא נקראת (בעברית) טרה, אחד מששים בכל השדה, ואם הוא רוץ' הוא יכול להוציא עליה". דבריו אלה הם בהתאם עם הבריתיא שדאותה אין לה שיעור מלמעלה אבל יש לה שיעור מלמטה. ע' תופתא פאה א', א', וירוש' א', א', וגם בזו סובי' שהשינוע,

88 שם, י"ז. ובסנהדרין כ"א למדוי מספר הנשים המותרות למזרע מדוז, אבל בכגון הדריה פואיד כת'ירה לצלואה פואלה או אלצלואה פ' הארץ שואר' ופי' אלגולות קוליה כל קובל' ר' יהוה עבדנו לו' קדמתה דונה ואיז'א וגאה צלאת פ' ג' ארבעה גו' אליל ואלהhaar לקולה ומגנץ תלחה ביומא. פאנפה אלגונא ערוףאנ פיהםא צלאתא ואדי' גמיר לה" גומ' ברומב"ם, מלכים, ג', א': "מפני השמועה למדוי שהוא לוק' עד שמוגנה עשר".

וראי שabaj או נסרו הזרים האל בקבלה מון הנביים, ואומר: כל המהוות והכחות והארכיות ראו אותו במשעי הנביה¹⁰⁰ ארבעים שנה לפני כתיבת התורה, כי הכתוב מפרש שהتورה כתובה בשנות הארבעים¹⁰¹. שכן אמר השם יתברך

אלשרוח פימת אצל ב' או קומו מון באלה מון האל בקבלה מון הנביה יעמו און הד' למואדי ואנחות כתאת כללה פ' בית שני ואנקי' ולם יבין שי מנהא'. ונחלקו הדעות בויהי הכתה הונא. דוד קומפמן, *Attributenlehre*, ע' 84, הע' 144, קב' בודאות שכונה לכתה הידועה בשם יודגאנויים ('ר' עליה לאלאנו, ע' 52), וראייה מה שאמיר רס'ג "שאלו המעדן וגחמי תקליהם בזון בית שני", ובעה שהמודעדן חד הנגנים רק בזון הבית וחזקון, לפי עוזו של אלמקם, הונגה נכסל כאו קומפמן בקדיאת לטני כתבה בתרגום של אבו הבון, כי קרא מעדן בחולם, במקום מעדין בשורו, והמלת העברית במקורה היא 'אלמאעד' — הייעוד. פוננסקי, מאנא טארפאט, עמ' 144, ע' 1895/6, ע' 190 ואילך, שער שודברים מכוונים לקראים, מפני קרקסאי מודיר את הוועה הזאת בשם הקרים כבריאן וג'בל, אבל גם זה לא נראה לי, כי רס'ג מתייחס לקרים כל'בני אומנתנו' ('ר' להלן, עמ' 190 והקדמה לתהילים, מהדר' קאפן, ע' 51). החומר החשוב שפיטס פוט'ש. פינס ב-Isr. Acad. of Science, נושא קרקסאי על כתה נוצרית-יהודית, תתקופת האסלאם, שוחהה את עצמה ביהדות מוסיקת תורת שיזים וויאם בישו לאלא גואל, מעלה את הדרישה שנונת ה' היא ראה כתה היהודית, וכשה להשערה ואת אני מוצא בדברי קרקסאי, אלאנואר, 131: "וימה שעוכר מענינו המשחה וההבותות שלולא הפירושים שבקבלה אפשר לחתוף את כל יי' עוזי' (הגבאים) כדברים שכבר התקיימו בימי מקצתם ממליכם, הר' היה טעה סתם (לא סודה). כי לילו יי'ווע (שהגבאותו הוא לאחריות הימים), ואיך אפשר לפקס בנה. ואם יאמר אדם, ואיך אפשר היה לנוצרים ולולותם מאנשי יי'ודים לאענטו, וזה נאמר לו: טעונה הנוצרים בויה היא כתעונם שאלהים והוא עצם בו שלשה אוקאניטים, וכעתען שהוחורה כנור בטלה". מזרפו של קרקסאי ממשע ג'ס' שהוחורה היה קרוכה לנוצרים, ונחשתו הוכר רק את הנוצרים מפני שתשובתו חלה רק עיליה.

וחהבהה ע' הוראת הנביה במעשיה, בזמנים ההוראה בדרכיהם, ('ע' ערובין נ' ג' א') והגדמת הרמים לפירוש אשנה ומשנה תורה) משקפת השפה מוסלית; גם האסלאם ממשיר את מסורתו, בערך, על מה טראו ממעשי הנביה, ר' את הפרק על הסנה ברס אלה של אלשאפעי, ע' 161 ואילך, במחה' אחות שרар, ואת הפרק על מעשי הנביה וערכם והחותמי בכת א' א' מ' עד מ' לחסן אלברזי, ע' 363 ואילך, J. Schact, *The Origins of Muhammed, Studies in Jurisprudence* עמ' 58 ואילך.

101 מודריי כאן בילט שהוא סבור שעד שנות הארבעים לא נכתב מהמצוות שם דבר. וכך מביא בשמו נפרוש ימת בן עלי למשמעותו: "ויאלשראייע מנקילה פ' אלצדור אלוי נאוץ משה פודונגה פ' גמללה לאלתורה (הש' להלן) וכما אמר איצ'א אלפרוי' מון הר סני אלי סנה אלראבעין": "ויאמצאותו (שניתנו קודם מה' תורה) היו שמרוות בוכירין עד שכותב אותן משה בין שאר הפלצות. וכו' היו המצוות (שווות על פה) במועד דר סני עד שנות האבעעים". וזה שלא כדעת התווע' גיטין ס' א', ד"ה תורה חותמה ניתנה, "דלא תאמר חתומה ניתנה שלא כתבה עד לבסוף" וכו', שהרי נאמר "ויהי ספר התורה ויקרא באוני העם", וישראל' בפ' חתומו דהיוו מבראותית ד' בכ' ר' יהודיה ומזה אלראיע' שבמוקו', פירושה דינמי שיבן אם ליבורו, בגיןו לשראייע' שפירושה:

מסכימים שאינם אפשריים בלי מוחר, זהינו כתונה, ואני מפורשת בחרורה⁹⁶ וכדומה לה, ולזה יש לצרף את הדינים שאינו למנותם מרוב, שלא נזכרו כתורה לא מעט ולא הרבה, וההכרה דורש לבקש את ידיעתם.⁹⁷ ה' חולדות זקנים והמעשים מומן שפסקו הגבאים עד זמננו זה. והרי זה ענן שאנו להשיגו אלא בדרך הקבלה. כי רק על ידה אנו יודעים כמה ומון התקנים הבית השגי ומהם המאורעות המשחחים והמעציבים שאירעו בו, וכייד חרוב וכמהן מון העת היה עד עתה. וברור שדברים האלה חשובים מהקדומים, כי בין שנתנה ההוראה החקים האלה מהוון צrisk שיחיו נושא יי'ודים ממדת הזמן שתלכו עמה וברוחו. והשביעי, מה שאנו מקיים שיחדש לנו השם באחרית הימים, ובבר הלקתי את הדבר הזה לחלים גפושי לאחד מספרי המקרה⁹⁸. האומה לא תשיג את כל זה בהשגה הנונתת תקות אלא אם תסמוד על פושע בעליך הקבלה שהרין, אם לאחסוך על הקבלה ותשמש כאן בסדרה פשוטה, אפשר שככל הילדיים הנזכרים נתלימו כבר בזמן אחד המלכים בעבר, כגון חזקיהו או מישחו אחורי⁹⁹. וכן העניין בתחום המתים ובכל ההבטחות, ובזה יבטל כל מה שהם מקיימים.

לא נצף אליל פאלבלואה אלת'אלת'ה פ' נצפה אלאל. ואיצ'א אן דיאת אלצלוח מסאל וטלבתה כיאג'ת לנאהה תר'ג'מא בעה בעטה והוא כקולה חננו השיבנו סל' נא': "מפרשה זו אן לדדים הצלות בג' רבעים מן יי'יליה והוים, כאמרון, כי אמר: 'כל קבל וגו', ומזה, הצלות נאמורות בג' רבעים מן יי'יליה והוים, כאמרון, ושני הצאי היזם התפלות בהן יי'ודע', התפללה השילשלה בלתי' לדע' (נראה), כוונתו, תפלה ערבית אין לה הקב'ע), תפלה ערבית אין לה הקב'ע, הראשון (של הללה עד חצונות). ועוד, התפללה היא משאלות ובקשנות בלבד (לא בצעת קראים שהיא תהלה ושבח), כי בלשון ווגם אמר 'בעת בעיה' והוא כאמור 'הננו השיבנו סלה נא' (הש' צינוי לעיל, לפי הגמורא: "עד דאתה דעתך גראי גمرا נמרא לך לה").

96 ה' חולדות תקנת חכם דיא (ע' מיכלטא דשלאו"ב' כ' ב', ונו' א' ב'), הכתובה תקנת חכם דיא (ע' מיכלטא דשלאו"ב' כ' ב', ט' ז), גם וקראים מפירים את וירוש' פ' ב', וה' א', ר' גם א' רישי' ורבנן לשמות כ' ב', ט' ז, וגם קראים שס' ג' לזרה', 'כמוהר הכתולות', בעניין הכתובה: הכתובה הכתולות; ר' היפרוש גמרא נמרא לה".

ה' חולדות תקנת חכם דיא (ע' מיכלטא דשלאו"ב' כ' ב', ונו' א' ב'), הכתובה לא שאניה מפירושה בה, היא דלא כמאו. (וונ' מה שציגתי ב-PAAJR, 1949, התורה, אלא שאניה הוא סובר שהכתובה חובה מן התורה היא, והרמו' ב'כמוהר עמי' ח'). אך ונאה נסם אן הוא סובר שהכתובה חובה מן התורה היא, והוא פירושו' הכתולות' לא היה מספיק, ללא יהות יי'ודע' בכתולות. ואולי פירושו' הכתולות' לא היה מספיק, מכיוון שגם כתובות אשא מן התורה/, ככלומר, חוברת הכתובה היתה יי'ודע' ושה לה ראו בתורה, ואינה תקנת חכם, וו' גם בזובי' גאנזיג, חלק התשובות, לכתובות אשא, ור' ב'יד' ה' ב' לשוטה שם.

97 מל' אהאנס' שבמוקו', פירושה דינמי שיבן אם ליבורו, בגיןו לשראייע' שפירושה: מזוות, ובדין אל לאפשר עכש לעסן על פי היקשים ושיקול דעת, בלי קבללה, ומשום כך הוא מציין את גנוקה הורה זאת ציריך בעלמא, ולא כראיה להנחיות הקבלה, והבנה כוותא בין האחא'ם וה'שראייע' גם באש א' מ' ש' לילו, ור' מש'כ' בתרבץ' תשרי, תשכ'ג, ע' 42.

98 נמצא בקטע מפירושו לישעיו שח'ג'.

99 באוד' מ'ח', פ'ג. ה' מתוכה נגד הרעה הואר, ח'ל' שם: "ת'ם אתכלם נעדר הד'ה

בתבלמודו, ליהידים ? נאמר, מפני שהיהידים הילו ערוו את תושמתם לב העדה ולדוברים אלה. ומפני שהם הוכירו אותם. נקראו הדברים על שםם. ולא מפני שחדשו אותן, וכן ייחס החותה פרשタ "כל דנר אשר יבוא באיש" לאלעוז ¹⁰⁴ מפני שהוא חזרה אורה, לא מפני שהוא חידשת.

ואם ישאל אדם, כיצד נכנסו לתוך המשנה והתלמידו מחלוקת בין בעלי הקבלה ¹⁰⁵ אמר, אין אלה מחלוקת באמת, אלא נראות כמחליקות בתחילת הגעתם לדבריהם שושם. ולא מתיו של דבר (המחליקות שבתבלמוד) הן משליצה סוגים : א. חכם הראה את עצמן בחולק על חבריו והקיפו כדי שיוודע לו על ידי כך טב דעתו

10 נך טווע סכ' (מלוחמות, עט' (44) : "אם התלמיד מדברי נגיאים, דבריך נחלפים למא
בו מנצחאים", ובספר וקבלה להראב"ד (עמ' 1 במחוז' גרשון ד. כתן) : "אם לחשיך אדים
שיש זו רוח מונתו לומר מפני שנחלהו בכמה מקומות לפחות פיכך מסתפק אני בברוריהם",
שם, איגון מהדרב' שם, בהז' נספחות עט' (106).

לשליחיו: כחוב בראשית ברא אליהם, וקרא לפניו מלה במללה והוא (משה) כותב מבראשית עד ושם לא תעboro¹⁰², ומסדר לו (חטם) בקצור מולדות אלפינים וארביע מואות ושמוניות ושמונה שנות, עברך – זו היא אמתה אמונתו בעניין כתיבת החורה – למען ימצא הקורא בה ידיעה מספקת בכל מה שהוא רוצה לדעת על הגנותות וההמצאות ומנגני הראשונים. והחל מן השנה הראשונה הורה השlich לכל האומה את הממצוות ואת המשפטים אשר נצוטה בהם, כי שם עליהם שרי אלפים ושרי מאות כדי לשפטם לפי מה שהורה אותם. ואי אפשר שיציה אותם לאכלי מזחה ולא וכוי יודיעו להם מאותין זען הווא, או לפרטן מן הטומאות מבלי לבאר להם את חמיי הוב והובגה, וכדומה. ולפי ההכרח זהה מתחייב שידיעת התורה שבעלפה קודמת לכתיבת החורה בארכבים שנה.

וכל זכין עמי ישראל בדעתה אחת בארץ הנבראה, היו המליך והכהנים שומרין בזיכרונם מסורת אלה, ובפרט בתקופת הנבאים. וכשಗלינו גלוות ריאשונה ופסקה הנבואה, יראו החכמים שמא תישכח התורה שבבעל פה וננתנו דעתם עליה וקבעו בכתב וקראו משנה. והשאריו את הנגנדים תוך תקופה שישרמו אותם בזיכרונם לאחר שכבר קבעו את עיקרי הענינים בכתב, וכך היה, ולא פסקה שמירת המולדות בזכרן עד שהלינו גלות שנייה ונתחפנו פוטו יותר רב מבראשונה, וחחשו התלמידים שמא ישחטו את הדברים שקדומים לא קבעו בכתב, וננתנו דעתם גם על אלה וכתבום וקרואם תלמיד¹⁰³. ואם ישאל השואל כיצד יהסן מאמריהם שבחווים, בולמר, שבמשנה

כולן', ואף זה שלא כרבבונו. וביחסו הרשב"א גיטין, שם, בשם הראב"ר ש"הփשרו
שהיו צרכות היז כותבי כדי שידאו וילמדו מוחוד הכתב" (אבל מסוגיית הגמורא
בגוטין) ש משמעם בדעת רבו ורשי"י שלMRI' חתומה נגינה לא נכתבה שום פשרה
לעצמאן). גם יפת זו עלי התקין רבו מהפוך גניל' במשפטים, ועוד: "זהו
דעואה אולץ' אלדי' דעוי אנזא' בגין אלפראט'ן' מקולחן מן חד סני אליל' סנה
אלארבעיניאן' כי אלזרדר וכד' וג'ד'אה קיל' ויח' את ספר הבירית וג' פקאל לה' קבל
הדי' כתוב זאצ'ן זכירנו בספר פקד נאו דנון' אליכר מע אלפראט'ן' קבל סנה אלארבעיניאן'
פלס אם אדען האה לם תכוון מדורותה: "והיא טענו הכוונה שהמצוות היו שמרות בלב
מהר סני עד שנות הארבעים, והרי מצאנועו אומר יוקח את ספר הבירית, וכן אמר לו
לפני כן כתוב זאת זכרון בספר', הרי שהמאותיות והמצוות נכתבו לפני שנות הארבעים,
ומפני מה אמר שללא נכתבו? "אולם, הראייה הראשונה של יפת נופלת לפני פרירוש הג',
mobaa b'perush R' Avraham ben haRavim "lechi", D., Sh., שבספר הבירית נכתבו רק
הפרשות משלימות כ', יט', עד כ"א, כ' וכו' ולא שר המצוות, והג' בוזה לפני שיטאג
מבואת בשגשוגה ר' רבasher ר' הרגומי, בעמ' 103, והע' 236, שם), שהסתמכו במצוות
כ"ג, שם, היה אחר מתן תורה. והראייה של יפת מכתב זאת זכרון בספר'/ ודאי
שאנו מודע לר' רבasher ר' הרגומי, שאל' לר' רבינו ר' נחם בר' ר' ירמיה בר' ר' יהושע.

בדעה הראשונה בספרי ואות הברכה, פסיקא שפ",ו, ובבב ט"ז, א'.
 טענה זו בהגנת התורה שב"פ, בילשו אהרת, זובאת בשם הג' גם בפיירושו של יפתח
 למשפטים: "אד' אקל פי כל מוציא חתגו למלשנה מותל הדא לאקל אלדי אמרת
 והוא רוח חזרה: ואולאי אלמי לאלפתא אכדרין ייחדנו אלמנונה מוציאעה מו איגל או פיה
 אסמא יאניאול ואקל להם אכברינו ביך וקצת פיה אסמא עילמא ואקל לו דודיה
 אללאחטם ואלפקה למ עלי מע אמונא מנ' קאנת הסתמעלה והותכם בהא גיר
 מגניבותם ולא גדרונגה וגאנכא כאו הפלב"א אונטמאן אללאחטם פי אללוון. פלאם געלט

ונושא) היהיקש ארבעה הם : היקש בעלי ההגינוי, והוא הבניין על אחת מארבע סכונות : העצם, הזרה, הצעולה, ההתכלית¹²⁰. ואבאר שהמצאות השמעויות אינן מתקיימות אף באחת מלאה. ב. היהיקש המתנצחים. והוא (היקש הבניין על) החלטת הדין התלויה בסיבה מסוימת בכל דבר שיש בו סיבה זו. ואבאר שגם לדבר זה אין מקום במציאותינו. ג. היהיקש אנשי המשפט, והוא, הักษת המזווה החדשנה (שאין דעתה מופרש) לדברים הקרובים אליו ביתר, לפי תכוונים¹²¹. ואבאר שגם דבר זה איןנו נוהג במציאותינו, מותר באופן אחד ואסור באופן אחר¹²², ודוגמה ליה מה שאמר הכתוב¹²³ : לא תשחית את עצה, ואמר¹²⁴ רך עץ אשר חדע וגור. ואמר¹²⁵ : בת כהן כי תהיה לאיש זר, לא חאכל, ואחרי כן נאמר¹²⁶ : ובת דען כי תהיה אלמנה, מלחמת אביה תאכל¹²⁷. אין הבדל (בין המקרים) שבhem הכתוב המכريع בין שני הפסוקים המקבילים קרוב אליהם, ובין המקרים שהוא רוחק מהם מרחק פסוקים ומתרבר אחר כך¹²⁸. ג. אחד מן הכהנים שמע דבר חליך ודיימת נפשו שהוא שלם. ואחרים שמעו סופו של דבר. וכשהוזניר הראושון מה שלילה על דעתו, טענו גדו ואמרו : אנו שמענו את החרף מזה¹²⁹. ואגלה גם כן שמכיוון שריאינו כי תורהנו מבידילה בין דין דברים השיעיכים לסוג אחד ומשווה את דגש של דברים השיעיכים לשני סוגים, הרי קביעותיהם בטלה.vr, לרשות, הבדיליה התורה בין שור ושה שנגנובו ונמכו, אף על פי ששניהם בעלי חיים, והשוותה דין שור ושלמה שהוכחו בפקודו, אף צל פי שהאחד בעל חי

120 הן ארבע העליות המנויות וביפויה ומטפיזקה של אристו.
 121 לדעת כמה ממשפטנים המוסלמיים וחורי הגדרה הבלתי של הקאים ; וכן ברסלאה של אלשפאוי (עמ' 50 בפמ"ה) בלאק : "ללאיט סוגם שווים. התוק בדורו הוא בהשלט האstor המפורסם בכל על החמור, והחולת התייר הנאמר בחמור על הקל, שימית השבח ניתנו למזווה הקלה, למוגנות החשובה דמנגה (קל וחומר). ויש אמרות שאנו לוגיה כואת אינה בגדר קיאם, הויאל ובושואה כואת הבונה הסתום והלמד כולה בפירוש כלמה, ולא מוקשת אליה. וכן שם טבירים ששלחותם דמותם בכל נקודותיו לפירוש, אין זה בכלל קיאם, והקיאס לדעתם בא כליל יישום רק בדור שאפר שדרכו לדעתם שווים, ואתה מודחך לאחד מהם, להו הוא קרבן אליו ביתר".

122 ר' משכ"ב בחרביך הל' עמן¹³⁰.
 123 היהיקם בסוגה המצוים הרבה בסה"מ לענן. כך לדוגמא, בקטעים שפרנס א' הרוכבי, צמ' 4 : "אם שור מן בהמה טהורה וاما חמור מן בהמה טמאה וכות' ייחדו שור וככל מיניה והיינו בהמה טהורה וחמור כל מוגנה, והיינו בהמת טמאתה". פ"ח, מ"ב ; ספרי, תצא, פר' ר' ל"א וב' נ"ד, א' אמרו ששור חמוץ לאו דוקא, אבל חם לא לסביבתו על היהיקש, אלא דרישו : "לא תחרש, מכל מקום". ולפי פשוטו לשון המשנה שעזינו הבדל בין טמאה עם טמאה (אבל עזין בפ' י"ט לרמב"ם שם, ובמ"ת כלאט, ה, ובדבאי שם, ובבלאיות שלחה למוגנה הבעל). גם לפי פליון 205 י"ז (Leg. Spee). אין הבדל בין טמאה עם טזורה ובין שני סוגים שווים, לענין כלאים, וכן הורו גם הקראים האחרוניים, ר' מבהיר ונתר תורה לדברים שם. נמצוא, הייחידי מן הראשונים שהשתמש כאן בהיקש, הוא ענן, וכעוזו הוא זו בכלא בגדים, בעמ' 6 שם : "אם צמר מהה ואמא פשטים מוציאים, וכות' ייחדו צמר וככל מיניה ופשטים וכל מיניה", והיקש מסוג זה ידוע במקורות המשפט והמוסלמי ; וכן בכתב אלאודאים פ"א אצלו לאלהחכים (ספר הדין עיבורי הדינין) לאנו חום ח", עמ' 188 : "אנמו שאמ שלחא אל זוציא דין באיות נשא שווא, הדין נוהג בכל דבר שם המין ההוא חל עליו, וזה היהיקש".
 124 נצטרך להיקש כל אדם לטחוב ולשאינו כותב.

(של חבירו)¹²⁶, כמוו שהראה משה את עצמו ככוועס על אהרון ובנוו ששרטו את שער החטאota, כדי שיגלו לו את דעתם הם, כי משה לא האמין שרשו (את שער החטאota) מהסرون ידיעה¹²⁷*. ב. הדבר נשמע מפי הנביה בשני אופנים שונים : באופן אחד הוא מותר ובשני אסור. וקדם אחד מן הכהנים והזוכר את האופן המותר באופן אחד ואסור באופן אחר¹²⁷, ודוגמה ליה מה שאמר הכתוב¹²⁸ : לא תשחית את עצה, ואמר¹²⁹ רך עץ אשר חדע וגור. ואמר¹³⁰ : בת כהן כי תהיה לאיש זר, לא חאכל, ואחרי כן נאמר¹³¹ : ובת דען כי תהיה אלמנה, מלחמת אביה תאכל¹³². אין הבדל (בין המקרים) שבhem הכתוב המכريع בין שני הפסוקים המקבילים קרוב אליהם, ובין המקרים שהוא רוחק מהו רוחק ומהו רוחק מתרבר אחר כך¹³³. ג. אחד מן הכהנים שמע דבר חליך ודיימת נפשו שהוא שלם. ואחרים שמעו סופו של דבר. וכשהוזניר הראושון מה שלילה על דעתו, טענו גדו ואמרו : אנו שמענו סופו של דבר והוא מצמצם את שמעוותך אתה עז¹³⁴. ודוגמה לכך, אדם קורא בחומש השלשי שבתורת¹³⁵, ובגד כלאים שעטן¹³⁶, והוא סבור שזה כולל הכל וכשהוא אומר דבר זה לפניו מי שקרה את כל התורה, הלה מודען שהכובוב צמצם אותה הכלל בחלק החמיישי ועשה פרט, כאמור רס"ג, צמר ופשיטים, וכן כל קויצא בזו.

ודע, יצילת השם דרך, שהכהנים בזיעיה ואת¹³⁷ נשנאלו להודות שיש בדברים בענייני המהוות של המצאות השמעויות וכמיוחתן ואיכוחתה, שאינם מפורשים בתורה, אמרו : אכן הניחם אליהם כך מפני שרצתם שיטסכו בזה על ההיקש. ואני הירביתי ספר שבו ביטלתי דבריהם בענין זה¹³⁸, ואתיה מוכרכה להזכיר חלק גדול מענין זה כשעמדו באמצעות פירושי בספר זה¹³⁹. ואודיעו שסוגי (במקור מואד —

106 כעין אמרם זיל (ברכות ל"ג, ב' ומקביליםו) : "לחוזדי הוא דכעבי".
 107 בנוו וכעס כנגד אהרון" וכו', ר' להלן ה' על פרשת ו/or עמ' ב' : "שנתנו פניו לפני

108 דב' ב'.
 109 שם, ב'.
 110 ויק' כ"ב, י"ה.
 111 שם, י"ג.

112 מובא בשם ה' גם בחשובות תלמידיו לסב"י, בהמוציאר י', עמ' 49.
 113 ר"ל, האמורים של דיו מפורש בכתוב אחד יכול לבוא גם בפרשנה מרוחקת פמן, ולא כדעת הקראים שתרցיא מן הכלל צורך לבוא ביחיד עם הכלל דוקא, ר' דינו בידני ישראלי" הכרך ר', עמ' 185.

114 ר' התקבלה ברסלאה של שאפעי, שצינתי בסה"י לבrown, עמ' שכ"ג.
 115 ויק' י"ט, י"ט.

116 דב' כ"ב, י"א, ור' אב"ע שם.

117 ככלומר, במקור השלישי של הדיעת — דמסורה.
 118 כוונתו ל"תאב תחצ"י" וכ' שפרנסתקי קטים ממנו נתרבץ תשל"ב.

ועכשו שהשליח את פרושו של שלוש הידיעות האלה, שפרש התורה מוכחה לעמוד עלייתן, אני רואה חובה לעצמי להציג בהקדמה כיצד יש לפרש את התורה ושאר ספרי הנבאים. ואומר, כיוון שלוש הידיעות הנזכורות לעיל הן יסודות החותם, ומאהר שככל מלה יש לה, בהכרה, או הוראה אחת או הוראות שונות, שהרי כל לשון בנויה בתכנית זו, ואף התורה כך, הואיל וגונתה באחת הלשונות,¹²⁹ חובה מוטלת על המפרש לקבוע את כל המלים שכן בהසכם עם המושכלות התקודמות לה והמקובלות המאוחרות ממנה, كاملות בנות משמעות מוחלטת, ואת כל המלים שכן בתורה עם אחד מהשנים הנזכרין (המושכל או המקובל) – كاملות בנות משמעות מופקפת. וביחסו של דבר זה אומר: מן מהויבר שבכל שלוש תפסות תמיד המושכל והכתב והמקובל.

ובעקבות עניין זה אקדמי ואמשי משלים לארבעה (סוגם) אלה ואומר: לסוג הראושון שיק מה שאמרה תורה זו: ויקרה האדם את אשתו חוה וגורה. אם נניח את הבטו "כל זו" לפני הפשט המפורסם בהמון, אנו כופרים במתוחן. שחרוי זה חייב שארוי ותשור והחמור ושאר החיים הם נביוניים. ומאהר שאין לדוח את המוחש בשום אופן, אנו אומרים שיש בפסק זה מלה נסתורת על ידה יבוא (הפסק) בהסכם עם הנראה, כמו שבאברה.¹³⁰ ולטוג השני שיק מאמר הכתוב הזה:¹³¹ כי ייִה אלחר אש אכלת הוא. אם נניח שגם מר זה מתפרק לפני פשטוטו, השכל יתנגד לו, כי השכל מהייב של אש וקוקה ונזרכת ונזהגה להשתנוויותו. ואילו הבודוא נאנצל מכל הדברים האלה. אבל כשאנו מניחים שאמר הזה נאמר בדרכ' התשאלה זו,¹³² או הכתוב הוא בהסכם עם חיב' השכל. והסוג השלישי; וכן מה שנאמר¹³³*: לא תנסו את ייִ אלהיכם, והוא

129 ר' מש"ב בות, במבוא, עמ' לח, מב.

130 בר' ג', כ'.

131 ר' להלן, עמ' 296. וגם בתفسיר תרגום: כל חי נאatak – כל חי מדבר, וע' גם השגות ר' מבש' ענ' 97 ואילך.

132 בר' ד', כ"ז.

133 כמו שתורגם בתفسיר: لأن עקב אללה רבך נאר: עונש ה' הוא כאש. והש' lone או"ד מ"ב, פ"ז ומ"ז, פ"א.

*133 דב' י', ט'.

והאחד צומה.¹²⁵ וכשאבר זאת וכשיעמוד הקורא בירहדעת רק על מה שהקדמתי כאן (יתגלה) בטול כל טענותיהם, אז יהיו מוכרים לבקש מחסה בחורה אל הקבלת יש בינויהם מי שחוشب שאפשר לטען נגד הקבלה בזה שהליך מן האומה מכחיש אותה¹²⁶ ולפי סברתו הרוי יש לטען גם נגד הכתוב שחלק מן האומה אינו מודה בו.¹²⁷ ויש גם מי שחוشب שהתרשלות חלק מן האומה לנור את הקבלה היא סתרה¹²⁸, ולפי סברתו הרוי יש לטען גם על הכתוב, שחלק מן האומה מתרשל בשמרתו, ורק הרציתו כאן חלק מן הריאות שהם נתלים בטעות בהבנת המעין בספרתו זו. וכל זה פירוש שלוש הידיעות המביאות את המתאיםים לידי שלמות בעובות השם: המושכל והכתב והמקובל.

125 טענה זו ברכהה גם בכ' תא ב' תחצ'יל, עין תרביץ' בג"ל, עמ' 398.

126 היא הריאונה מטו' הטענות של הקאים שהובאו בתקל החני של כתאב תחצ'יל הנ"ל. ר' תרביץ' בג"ל, עמ' 405.

127 כך השיב על טענה זאת גם ר' יעקב בן אפרים מא"י, הש' הקטע מכתאב אח' תג' אג' (ספר התוכחה) שלו, שם, עמ' 410.

128 לפ' נסחה זו אין שם הבדל בין טענה זאת לקידמתו. ושתי הטענות ישנו גם בספר המלחמות של סלומון בן יוחנן, עמ' 37, ומש' "لتורת לכתב אמי נאמונה..."

כעדות כל עדת שושנה (כלומר, כל ישראל), כמו שמכוכחה ממה דלהן, שם, ולא כדעת דוזוון, שם, ששוננה בניו לקראים)... מאמינים כולם... במלולם, יגנו עדריהם וישמע קולם". הקושי בשורות האחרונות בולט, מתוך בישראלי וכל העמים' וסימ' בישאל וייחודה. את הגי' הנקונה בטענה הראשונה של סב"ג מצאתי בקטש מהשובע והמלאדי רס"ג עליו: עיטה שם בטענה הראשונה של סב"ג מוצאיו בקטש התמייה במלולם..."

ולפיו יש לנסה גם את שתי הטענות שבतכסט' שעלו: "ויש גם מי שחושב שהתרשלות האומות לשומר את הקבלה היא סתרה" (ו Tolmed הרס"ג, שם מישיב: "ויהי יעלם או אכתר אלם ניאדרון אלבליל") – יהוא יודע שוכן האומות כופרים בכל'

גם בורה שבחבוק. ותשבה על הטענה הראשונה הקלית ר' ס' לחוך פרישו למגילת אסתר (בכת"י): "וירעפנא אין בעץ אלמה יוג'ב קובלה עלי בקי' אלאותה אדי' האם נקלוה (?) אליהם لأنן אהל שושן אגמא האם איסילר מן אמאם. וכך לדך כל נבואה אנתן פי אלגולה, נבואה יזוקאל וגוי וכוריה ומלאכי ואכבר דניאל ואכבר אורא ומאמ' אמר' בורה פ' דרכי הפליטים ממא בעץ' גמיע דילך נא' פ' בל עזאק ובצעצה זא' פ' בל אלשامي כל בעץ' מנה אנמא אליסו'ן אלאותה נקללה אל' אלבאקי' וגב' עלי אלבאקי' פקובלה. והדי' מו' עט'ים אלדר לוי מכ' לירובון ויל' לדידין קולו'ן לא יגב' קובל' יבר אליא מל' נטלחה לאלהמה באסורה"... ולמדנו שחלק מן האומות מהייב את שאר האומה לקבל את המוסרות שודם מבאים אליהם שחרוי בער' שישו' זהה רק חלק מעט מן האומה. וכך הדבר בכל הנבות שנטלו' באזיות הגוליה, נבואה יזוקאל וחגי ווכריה ומלאכי, המஸורות שנטלו' עזרא, ומה שכתבו בדברי הימים מהמאורעות שארעשו בבל ובא"י, הרי הלו' (מביאי המוסורות) היו חיל מוער מן האומה, והאורים נתחיבנו לקים את המוסרות שהביאו אליהם, וזהו תשובה עזבמה לחילוק על הרבעים וטוענים שאין הויה לזרה של קובץ אדLER (סודרה ע"י פרופ' מנחים שמילצ'ר) "ח'ס... כלאם מהדרה זתלה של קובץ אדLER (סודרה ע"י פרופ' מנחים שמילצ'ר)" ח'ס... כלאם אלחכמים אלמוג'דים פ' אלמוג'דים פ' ג' ו'... אלאל' באר אל'אצקה חקה ודילך קול בעציהם... אחד שמע לי וזה חווית אספירה אשר חכם' גאנז'ו ולא בדור מאבותיהם להם לבעט רינגה הארץ ואכ"ת פ' תחריר הד'ה אלטואסיך פוג'דת קו' אשר חכם' יגיד' ולם יקל אשר כל העם יגיד' – גם כאן תשובה על טענת הראים שרך מדורות שנתקבלה ע"י כל העם נאמנת.

ועה. הראשון עומד גם במקום השני כתוב¹³⁹ : כי שם שאלונו שוביינו דברי שיר ותולנו שמהה, ר"ל : ושאלונו חוללו שמחה. שאלונו הראשון עומד גם במקום השני, וכיוצא בו.

ונחמייש, חמה הנפרטה. ומהו מלות השימוש, כהסתורת מלת 'אשר' בנותן נשמה לעלה עלה¹⁴⁰ ר"ל : עם אשר עלה, לכל יבא גבורך¹⁴¹, ר"ל : לכל אשר יבא. וכן היא הסטורת מלות ממנה וממנה, בהביטו אל צור החטבות ואל מכת בור נקרות¹⁴². וגם יש בזה מלים העומדות בפנוי עצמן, כתוב¹⁴³ : עצכל דוד, ר"ל : נפש דוד, וכאמור ר"ל : יוחש עלייך, רצונו לומר : ותח עני עלייך, ואמר¹⁴⁵ : לעזים לאמר, ר"ל : יוגד לעזים. יש ששת מילים אלו מעצמן. וכן אמר¹⁴⁶ : 'אהיה מתהלך' מהלך אל אהל וממשנן, ר"ל : וממשנן אל מעצמן. וכן אתה אמר¹⁴⁷ :

עירבב את המדה הזאת במדעה הי"ט – דבר שנאמר כוה והוא הדין להברו), ובבבא בתרא ט, ב' נישנה פירוש זה במחלוקת בין ר' ר' וא' יצחק, ע"ש.

139 תה' קל"ו, ג', וכן ג'וגם רבנו שם : "סאלונו לאלם הסביר' אמאנו קול פרה".

140 יש' מ"ב, ה', גם הורב"ג, ר' מ"ב מנה פסוק וה בין הפסוקים שימושו בהם בידיגו, ור' מש"כ במכבו, עמ' מג ואילך.

141 תה' ע"א, ע"ה, וכן בפירושו שם, ובוינטן : די ייחי.

142 יש' נ"א, וא', והש' רקמה רפ"י.

143 שמ"ב י"ג, ל"ט, וכן בנותן : וחמידת נפשא דודו (ועי' רט"י, רד"ק וROLBAG, שם), והש' מdotת דרכ' קזרה ב"ב מדות.

144 שמ"א ב"א, י"ד, וכו' בפרשנים שם וברכחות ס"ב, ב' וירוש' סוכת פ"ה, ה"ד.

145 שופטים ט"ז, ב'.

146 דה"א ע"ז, ה', ו/or' המדה הנ"ל בל"ב המדות.

147 שם"א ט"ז, ב'.

148 ר"ל : יש להוציא יראה הה'.

149 יש' ו'. ובתרגם הא' שם : אלה מלאיכת וקורף פי אלעלו – ולו שרפים עומדים

מעל. ובפירושו למשי' כ"ה, י"א הסביר את העניין בהרחבנה, ו/or' גם מה שתבאתי

מפתחת ושבה לחוקות במאמרי על הל"ב מדרות בפרוטידינגס 1954 עמ' י"א.

150 ר' מש"כ להלן, עמ' 298, הערכה 499.

מאמר שמשמעותו מסוימת, וכשנאמר נ مكان אחר הביאו את המשער והנו צדקה מהונכם ובחנוני נא בזאת. ידענו שהמללה הזאת (ובחנוני) אינה בת הוראה יחידה אלא יש לה גם פרוש שאינו מפורסם, ועל ידו יבוא המאמר בסיסם עם המאמר החד'-'משמעותי' (הקודם) כמו שנבאר במקומו¹³⁵, ובסוג הרבעי, מה שאמרה תורה לא תבשל גדי בחלב אמו, ובאה הקבלה ואסורת לאכול כל בשיר בכל חלב. ומכיון שהתקבלה נסורה על ידי אנשים שראו בעיניהם (את התנהגות הנכאים בענין זה) חובה עליינו שנקבש לחתוך זה פרוש בהתאם לאחד מדרכי ההברה המקובלים באומה, ואו ידיה (הפטוק) בסיסם עם קבלת הנביים, וכמו שעתיד אני לבאר באמצעות הספר.

והקדמות מכל סוג מלה אחת שתהייה לדוגמא ולמשל, וכשהמפרש ישמש בהקדמות אילן, לפי מה שתאריתו אותם, לא ישתבס פירושו על ידי שגיאות שלodon, ושל גישה אל העניין בלבד האבנה, ולא יארע לו לא שגיאות שנגדן אין אדם בטוח, חז' מאלה שלאלים בחר בהם לחיותו שליחיו מפני שהוא יודע בהם שלא יshawו ולא ישבשו את דברי שליחותם. ואם הפטוק או הפרשתם של לא יתפסו שום מפירוש מפורסם ורואה לפירוש מטפורי ובוחרי שכיה, מן הדין שלא יתפסו שום אותן או מלה ניצאת מפשוטה עד שהיה המעביר ומחליף בקי בדרכי העברה שבתם נעשה הדיבור הסתום מובן ומברור ואוצרו גם כן ...

כמו שנאמר¹³⁶ ואמר המלך אחושראש ואמר לאומר המלכה וכמו שנאמר¹³⁷ אני ואחי ונעריו ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנחנו פושטים בגדיינו. וחזרות כאלו באות רק אם יש לכל הפחות שתי מילים המפסקות בין שני המאמרים, שאחד מהם מאמר חוזהה.

והרביעי, המלאה הממלאת שני מקומות, ודבר זה שגור במיוחד במלת 'לא', כתוב¹³⁸ : מתן בסטר יכפה אף ושוזד בחיק האה עזה. רצינו לומר : יכפה חמה

134 מלacci ג', ז'.

135 ר' ההתחאה בין שני הפטוקים האלה באoid מ"ז, פ"א (ר"יט), ולא כמו שנאמר ר' הוועטיא, תענית ט, א "לא תנכו את ה... חז' מזו שנא' הביאו את כל המשער" וג'ו.

136 אסתר ד', ג.

137 בגביה ד', ז'. ספיקות אלה ממשים דוגמות להכפלת מילים סגניות גודילא, והש' להה דרבי רבנו בפירושו לבב' ז', ע"ט, וכן גם בעל תרגום רס"ג, ע' 276–268, והכפלות מעין אלו נימנות גם בין המdots הפרסניות שטידר קרכאנני, בעקבות רס"ג, בראש פירושו הארוך לבראשית, ונתפרסמו ב'Qirqisani Studies' של הרטוויז היישוב. והריב"ג מנה את הכפלות מסgo זה, בשער כ"ה של הרכבתה : 'ממה שהוטסף בו לנחץ' וכו'. וודלם של חיל שנה מזון, כי הם נישקו לכפלות זרר ענייני, ר' מגילה ע"ז, א' ; ויקיר כ"ז, ח' ותנחותם אמרו ג', כולם בשם ר' יוחנן אמר רשב"ג, ועי' גם יבמות ק"ד, ט"א.

138 משליכי כ"א, ז"ד, ועי' בתרגומים רבנו ובפ"י ר' נומייאש, מהדר רש"א פונגנץקי, לפס"ג. ועפ"י דבריו ר"ג נתנחתה המדה בכ"ב בל"ב מדרות המיויחסות לר' בריה"ג : 'ממה שחבריו מוכחים עליון, כיצד מתנו בסטר יכפה אף הקב"ה ושוזד בחיק יכפה חמה עזה', וכן פירושו את הפסוק הזה רשי"ג ואב"ע והרב"ג (והקראי הדסי, אשכל הכלפער נ"ט, ב'

במקיה או בתכלית, כאמור: והיה לדם¹⁶⁷, והיה לכינויים¹⁶⁸, ותאמר¹⁶⁹: והוא לאותות, והיו לאותות ברקיע השמיים ותאמר¹⁷⁰: יישmini לאב ולאדוֹן כל ביתו. ומתחמורתה המם שתהיא נופלת כוגן עד מחרת השבת¹⁷¹* וישאר אך מורתה. ומתחמורתה הנוּן שהייא נופלת כוגן אשר נשבְרָה¹⁷², והטבון: שברתי, השוני אין בה שיכוש בדרכַה, אלא שהייא עומדת... כאמור¹⁷³*: شبשפלנו¹⁷²: ותאמר¹⁷⁴* שהנחלים, ובשר ובלם באש תשרפו, בקדושים לא יאכל¹⁸⁴. ומתחמורתה ההא העומדת במקום אשכם ודבר, והדומה להם. ומתחמורתה שברתי, השוני אין בה שיכוש בדרכַה, אלא אמרו¹⁶⁶: ביד דוד עבדי הוועץ את עמי ישראל, עניינו: אושיע, הנדי אשר עשוינו¹⁵⁶, עניינו אנזע, וכדומה להם. וושחהה נאה בראש המלה קאיילו היא הא שלילה, ואינה נך, כאמור¹⁵⁷: הנגלה גלילי תיבת אביר, והוא: נגלה גלית, וכדומה לו. ומתחמורתה הוא האבאה בראש המלה ללא צורך, כאמור¹⁵⁸: ומחמש עשרה אמרה קלעים לכתף, וכן אתה אומר¹⁵⁹: ואלה ראשי בית אבותם וישראל, וכיוצא באלו. ושעה באה במקום או, כמו שאתה אומר¹⁶⁰: ומה אביו זאמו, ולמשמש או וראשית התועלות שיש בחכמה היא ההטענות בת, כתוב¹⁷¹: כי תבוא חכמה לבנק ודעתי לנפשך נעם. ועוד, הידיעה בעבודת ה' וקיים מצוותין, כמו שתאר... ו עוד, השכר שמקבלים עליה, כי יש שכר לכל عمل, כתוב¹⁷⁸: כן דעתה חכמה לנפשך וגוי, והוא היתרונו שיש למקטת האנשים על קצטם, בזה ובבא, כתוב¹⁷⁰: מי חכם ויבן אלה נבון וידעך וגוי. ועוד נאמר¹⁸⁰: כבוד הכהנים יגלו וכסלילים מרימים קלון, וכשייטים הדיבור בזה יצטרך לביאור... תביאו להם החכמה תועלת... הנזוק... הספר... הספר... בגורורה... החtileil בו (שתי שורות מחוקות) בחשיבותו שלар העמוד מחוק). הנרצחה... אבל נתנה בלשון שחודיע השלח לאומה כדי שיקל עליהם העול (של המצאות) ולא ישאר להם אלא הוראת העוניים. ואשר לדרישת השואל בנוגע ליטול הספקות, הרי לא שם במקרא את בטויי ההשאלה אלא מושט שהננה אותנו אל הפרוש שנקל מהנביא על ידי מה שנשמע או על ידי מה שנראה את מעשיינו בראות ברורה שאין בה לא ספק ולא בלבול.

167 שם ד', ט.

168 שם ח, י"ב.

169 ב' א, י"ד, ו/or להלן, עמ' 227.

170 שם מ"ה, ח.

170 ו/or ב' כ"ג, ט"ז.

171 ייח' י, ט.

171 תה' קל"י, כ"ג.

172 הלשון מוממת, ובונונו שהשווין היא בזמנים אשר, וכן בתרגומי שם: "ואלדיי אד' א צ'עפאנ' כדרא'ו": ואשר זכר אותו בחולשתנו.

172 קהלה א, ת.

173 שם"ב כ"ד, ט.

174 מיכה ז, י"א. וכבר העדר הלקון שכונתו היא ש'חטאיהם' שם במקומם חטאינו.

175 לקטו מוקטוע והי'וזתי דיון במכוון, עמי' מב.

176 משלי ב, ג.

177 שם, ו.

178 שם כ"ד, י"ג.

179 הוועץ י"ד, ז.

180 משלי ג, ל"ה.

בחיבור המאמר "במנורת ארבעה גיביעים משקרים כפתירה ופריחה", יש לחבר משקרים עם (החלק) הראשון, לא עם השני¹⁶¹, וכדומה לווה. האלף עומדת במקום האה (כאמור¹⁶²: אהברה יהושפט, האדרוש אדרש, אשכם ודבר, והדומה להם. ומתחמורתה הבת העומדת נמקום מון, כאמור¹⁵³: יהוגתר בשבר ובלם באש תשרפו, בקדושים לא יאכל¹⁸⁴. ומתחמורתה ההא העומדת במקום אשכם ודבר, והדומה להם. ומתחמורתה שברתי, השוני אין בה שיכוש בדרכַה, אלא אמרו¹⁶⁶: ביד דוד עבדי הוועץ את עמי ישראל, עניינו: אושיע, הנדי אשר עשוינו¹⁵⁶, עניינו אנזע, וכדומה להם. וושחהה נאה בראש המלה קאיילו היא הא שלילה, ואינה נך, כאמור¹⁵⁷: הנגלה גלילי תיבת אביר, והוא: נגלה גלית, וכדומה לו. ומתחמורתה הוא האבאה בראש המלה ללא צורך, כאמור¹⁵⁸: ומחמש עשרה אמרה קלעים לכתף, וכן אתה אומר¹⁵⁹: ואלה ראשי בית אבותם וישראל, וכיוצא באלו. ושעה באה במקום או, כמו שאתה אומר¹⁶⁰: ומה אביו זאמו, ולמשמש או ו/or, וכדומה להם¹⁶⁷.

ומתחמורתה היוד העומדת במקום האלף, כגוןByName¹⁶²: ואסלדה בחילה לא יהמול, ומתחמורתה הירוד העומדת במקום האלף, כגוןByName¹⁶³: ואם לא יגאל הגידה לי, עניינו: לא אחמל, ובמקום (התו) כגוןByName¹⁶³: ואם לא יגאל הפוליה לי, ומתחמורתה הכהף... והומבוּן המושאל של הכהף המורה על הומן שלפני הפוליה או אחריה, כدرן שאתה אמר¹⁶⁴: ולא יבוא לזראות כבלע, עניינו: טרכ בלו, ובוחשתית, טרכ שאחית, ובכל הדומה לאלה אפרש מובנו במקומו. ומתחמורתה תלמד העומדת במקום מון, כאמור¹⁶⁵: הבאים למלחמה, עניינו: מן המלחמה, ואמר¹⁶⁶: הבא שלמה לבמה אשר בגבעון, עניינו: מן הבמה. והיא נופלת (בתרגום) (בכל מקום שהיא מראה) על שניינו וממצב לנצח, היה השינוי מה שיהיה, בעצם או

151 שמות כ"ה, ל"ה, וכן בתרגומו שם. ואף שאויב בו יהודה (מכילמא, מס' דעלמא, פר' א' ויום נ'ב'. ב') מנה 'משוקדים' בין הפסוקים שניין להם הכרע (ליפ"י) פסק הרמב"ם, בית הבהירה ג' שהכל משודך, עיין בכ"ם שם), הכריע רבנו לחבר את 'משוקדים' עם 'גביעים', משום שכד משמעו מפסיק ל"ג, שם, וע' תוכ' ביום א' ד"ה שאני.

152 דהיר' ב' כ', ל'ה, ו/or לקטו זה גם החרויות של א. ש. הלקו בספר היובל לריל גינזבורג עמי' קל"י—קל"ט.

153 ויק' ח', ל"ב, ו/or מש"כ בזה ב"על תרגום רס"ג", עמי' 326—327.

154 שם כ"ב, ד'.

155 שם"ב ג, י"ה.

156 גורייה ז, ג'.

157 שם"א ב, כ'.

158 שמות כ"ז, י"ה.

159 דבחי' א, ה, כ"ה.

160 שמות כ"א, ט"ז. 160 * דברות י' 5.

161 ר' מש"כ ב"על תרגום רס"ג", 339.

162 איבר ז, י' ו/or תרגומו שם.

163 רות ד, ד.

164 ב' מ' ד', כ', וביום נ'ג', א': "בשבעת הכנסת הכלים" וכו'.

165 ב' ל' א, כ"א.

166 דבחי' א, מ' ג.

קדום¹⁸⁷, וכדברי הכתוב¹⁸⁸: כל אשר חוץ יי' עשה, ואמרנו: לא ישוה לו דבר, כמו שהוכחנו¹⁸⁹, וכמו שאמר הכתוב שאף הדברים הכל גועלם לא ישוה לה, וכל שמן הפחותים במעלה. והם (הנעליים) ארבעה, הנכבדים שבמדברים, המלאכים שאמר עליהם¹⁹⁰: כי מי בשחק יערך לוי ידמתה לי בבני אלים¹⁹¹; והחוובים שבגולים, המאורות, ועליהם אמר¹⁹²: ואל מי תרמיוני ואשתה וו' שאו מרים עיניכם וו': והadol שבצמחיים, הארץ, ובו אמר¹⁹³: ואל מי תדמיין אל הפסל נסך הרש והמסכו תרימה עז וו'; ושבדומים, הכסף והזהוב, ועליהם אמר: למי תדמיוני ותשוע

187 הוכחותיו על בריאות יש>Main אין בקטעים שלפנינו, ומתגאו בא"ד מ"א, פ"א, ובפירושו לספר היצירה צ"א, והש' הביאוים בנדדו והבמאמרו של פרופ' צבי ולפסון, בשנות האקדמיה האמריקאית לחקר היהדות כרך רס"ג עמ' 11 ואילך.

188 תה' קל"י, ג.
189 גם פרק זה חסר לנו, ועי' א"ד מ"ב, פ"ט.

190 תה' פ"ט.
191 דבריו אלה מובאים בהשגות ר' מנשר הלוי מהזרותין, עמי' 66 במקורה, ועמ' 123 בתרגום: יואמר בפירוש בראשית שהשוחטים שבמדברים הם המלאכים, כי אמר בהם הכהבון: כי מי בשחק וו'. ומברש שם ראה במאמר הוות סתרה לדברי הג' בא"ד, ריש אמר ד', שהאדם הוא החשוב שבברואים מפני שהוא באמצע הקוסמוס. וכן הוא סותר, לדעתו, لما שאמר בפירושו לשמות כב, א, שה מלאכים נבראו לשימירת בני אדם, שערכם גודלו משל המלאכים (ר' להה ב"ר פע"ז, א, "משנת רבי אליעזר", עניאל, עמי' 281, והש' גם סנהדרון צ"ג, א: "גדולים זדרים יותר מלהר מלהר אמרה", ועי' חילז' צ"א, ב). במחזרותיו שם, לטעמי ליישב את הסתרה הזאת,

אבל עכשו כשדרי ג' שבפתיחה לפני, בתקורתם, רואה אני שאין כאן סתרה לנאמר בא"ד. כי נושא כאן הוא שיטת דימי בין הברוא לבריותו, בדמותו, ו邏輯ית הדמות אמרו הג' שה מלאכים הם במעלת העלינה, וכן שפירושו בביבאר למשפטים שם (בכתת'): "וועל' אנהם אעטס מנהם פי אלכליך ואטיב מנהם פי אלמנצ'ר" – בני אדם החשובים מה מלאכים בערך הרוחני, אעפ"י שה מלאכים גדלים מהם בטבע ונאים מהם במראה". אבל מתחילה יוחנין האדם עדיף מה מלאכים. כי רוק לו ניתנה הבחירה לביית לדבר י' או לסרפ', וכמובואר בא"ד מ"ב מאמר ד' שם (בסוטו: מש"כ במנוא, עמי' כא, גם האב"ע בפירושו הקבר לשמות נ"ה מ' (עמ' 233 מהר' פלייש) הצעיע על כתיהazel הג' בעינו יה, וויל': "אם הוא אומר אם יישענו עוזיר ירצה השם להשיבו כבודו עם בני אדם המגואלים ויועז מלאיו הטהורים והגה התשובה כי הכבוד שהשכין עם מלאכיו הוא כפלי כפלי מה כבוד שהשכין עם ישראל בעבור כי מעלה המלאכים גבורה וגולה על כל בני אדם. וונח הג' הlixir המשנו שהיה אמרו... ששלחת האדם גוזלה שתריה זו איננה אלא מדונה; המאמר "בעבור כי מעלה המלאכים גבורה וגולה על כל בני אדם" אינו ממש הג' אלא מנוסחת פירוש של האב"ע (ר' א"ד עמי' קמ"ז). האפשרות שהשכין עם המלאכי גדול פי כמה מוה שהשכין עם בני אדם, אינה בגול השיחותם של המלאכים אלא בשל חומר לסבוי אור כוה, וכך מפורש בתשובהו לחיי מוהר' דיזוזן עמי' 83: ע"ז א"ב, ט, ד.

192 יש"ע, מ, כה-כט.
193 שם יח-יט, והזכיר את הארץ לפי מהה שתרגם שם: "הה אלפסל אנטכ'בה אלנג'אר": האם הפל שבחור הנגר" וכו', והארון הרי הוא המכבר שבעצם.

ומאוחר שהיה ברצונו להפנות אותנו אל קבלת הנביה שתכרייע בכל דבר שהוא מחוסר הכרעה (בכתבו גוף) לא אכפת מה שקבע מקצתם (של בוטוי ההשאלה), תוך הסתמכות על הקבלה... יש אותו שידוןו אותו ולא יהיה בדבר... ויאמר... וזה יכירע בין הבטויים המוסףים בספר התורה... מקצת ובין מה שיוודייע בקבלה (מהוק עד סוף העמוד).

[כי אן] היתה שאלתו בלתי אפשרית, כי לא שאל אלא על הboro, לא על הנברא. ואם שיטחו בזה היא שהמהות ממנו אינו אלא בדרך החקירה אל (הבטוי), היהיה גם תשובהנו בדרך החקירה והתמצית, לא בחקירה לבארהו¹⁸¹. ואמרנו שהוא דבר בלי ראשיה ובליל תכלית, חכם, יכל, בורא הכל לפי צדקה רצונו, ולא ישוטה לו דבר, בתנאי שקדמנו שהשואל לא יבחן בדיקת דברינו אלה. ואמרנו שהוא דבר (ישות) כדי לאשר את (מציאות) עצמותו ולבטל את דעת הkopfer בו, והוכיחו אמר על הנמצא יש¹⁸², ואמרנו חכם רצינו ליחסו לו את דחכמה השלמה שלולו לנו כל כמו שהברנו. ונאמנו חכם רצינו קדמוני, נצח, כדי לשולל מציאות כל דבר לפניו ולהחריו, העדר ידיעה ברוב או במעט, כאמור¹⁸³: חכםلب ואמץ כה. ואמרנו: יכל, כדי לאשר שלו הכח האמיתי, לא כל רפינו, כאמור¹⁸⁴: וב趯וך כה וגבורה. ונצחיוו והכמתו וכחו אינם דבר וולתו, מהטעמים שברנו¹⁸⁵, וכדברי הכתוב: אין עוד מלבדו¹⁸⁶. ובamarנו: מציא כל שהוא חוץ, כוונתנו שברא את הכל לא מדבר, וכמו שברנו

181 לא יכולתיعلمך על כוונת הדברים בסעיף מקוטע זה. אך בפירוש של הדברים שבסתה הסעיף נראה לי שר"ל שכלה תחבירם המוחשים לאלהם, כולל קדמוני, חכם, רוגה – והם התרארם שרוב מכמי המדברים מודים בהם – הם רק על דרך הקיורוב. וזה מעין מה שאמר בא"ד מ"ב פ"ז: "וואילו הינו באים לספר לעליו בלשון האמתוי הינו הייבם לעובב שומע ורואה כי עד אשר לא עלה לנו כי אם ישנות בלבד". בעה שנקליך המדברים; מהם סוכרים שאין לכנות את האל 'שי' (דבר), כי שם וזה מצינו עצם שיש דומה לו, ויש גם הטוענים טמלה זו מורה על גשם. והמיתרים את החלת הציוו 'שי' על הboro טוענים שאין ממשעו אלא מציאות. דעתם רבו;
עי' במקאלאת אלאל אלמיין לאלאשען ריטר ער' 518. גם במקומות אחר זיהה אני את 'שי' עם המציגו, שכן זיהא בקטע מכת באל תמי' שלן, בכתב: "אל'ידליין תיאכ'ין פ' אלעדים לה אנה שי אם לא שי תיס' יתחקקו ana שי ומון אל מהאל אין יכו אלשי מעדומא מגוינדא פ' צאל ולכונא יתכלמו פ' ד'יך עלי סבל אל לנאי ואלבעד פיקולו ש' מעדוש": יבעלני הניזוח התעמקו ביכולותם הנדר הוא דבר אם לא, והחליטו בראוב. והרי מן הנמנע שייה הדר נמצא ונunder בת אחת, אלא שדייבורו בדרך גוזמה והפלגה". ור' על בעית הציוו 'שי' לאלהם גם כת בא אל מלל לאבן חום מהה" קair, א, 127 ואילך, ושהרstanini, אלמלל, עמי' 127.

182 א"ב, ט, ד.
183 דה"א כ"ט, י"א.
184 בעינוי התארים אצל רס"ג דנו ר' יעקב גוטמן, Die Philosophie d. Saadia, עמי' 91 ואילך; יולios גוטמן, הפלוטופיה של היהדות, עמי' 374; י. אפרה, הפלוטופיה של היהדות בימי הביניים, עמי' 119. ומדובר היג' כאן בירור של תואר המיוחס לנויר הוא, דעתה הג', רק בדרך העברית, ובמונח שלילי, דעתם גמעתלים והראשונים, לפי מסקלתת אלאסלאמי, עמי' 166.

שקבענו שעצמותו תיא עצמות נצחית לא עצמותם של הדברים המוחשיים, כל מה שאנו מיחסים לו ולת זה הוא כמו בדברים הנמצאים, והם שלושת התארים החשובים ביותר: כולם, חי, יודע²⁰¹, ההכרח לחייב לו את התואר יכול, משום שלא ראיינו פועל אלא יכול; [וחוי, מפני שלא ראיינו פועל אלא חי; יודע] מפני שידע שהדברים... וכבר העירונו כתובים על התארים האלה. בדבר היותו חי אמר²⁰²: אמרתי חי אנכי לעולם; ובדבר היותו יכול – ידעת כי כל חונך²⁰³ ובענין היותו יודע – אין חקר לתבונתו²⁰⁴.

של דימוי המורה לנברא ודימוי הנברא לבורא. ואלה הם שני עיקרים בתורת היהוד. ואם אמר אומ, למה הוצרך לומר שאין הנברא דומה שכבר אמר שborא שאפשר שהבורא שאינו הבורא דומה לנברא? נאמר, כדי שלא יעלה על דעת אדם לאמר שאפשר שהפעולות שהוא נתן למקצת אבירוותי, או לכולם, את הכל לפועל אלו שthon מן שאמרו מקטן מון (בוראו) מתייחד בהן, כמו שדרמתה אחד מבעליו הדרמים, או כמו גם הפלתו דרבופים. ודברים מכווניים, כמו אינטראקטיבים, ובארתית, א' כ'... ודברי רבנו הגאון הנזיר יש להזכיר גם דבריו להלן בפירושו על בראשית, א' כ'... ר' לפ' היביטי הקורואי, ב' קב' א' : "לא כללה נפסא אלא ועשרה". ופרט אל שר לחעד אלג'בר עמ' 133 : "ואנו משליל האלוות של המיעוזלה; ר'... למשל, אל שר לחעד אלג'בר עמ' 133 : "ואנו משליל על עובדי מה שאין בכחם לעשות, ומה שאינם יודעים, ולא נתנו להם תחת היכילת לקלים את המצות ומודיעים אותו להם בזרוראה והברורה". וכתאב ר סאל אל עדל ואל גוזחיד מהדורות מהמודר עמ' (ר' ל ספר זה כתאב אל למיל לשחרטהאי עמ' 11) ח' א' עמ' 231 : "כשהאל מיל מצוחה ובדרכו לא תאר האדים גלמי, אי אפשר שלא דין לאות היכולות הנגדישת לקיילו ושלא ייסר את סיבות המעכבות". ודבר זה הוא אחד הדברים שנחלקו בהם אשעריטים עם המעתולים, כי לדעתם של האשעריטים, שאנוג שמים בגל לירובנות האלוות, ומוחוקים בשיטת הכיפה שלiphיה אין צויר האל זודם עם רצונו, אפשר שטל על האדם וובתת שון מעיל מעבר ליכלו; ר' לדוגמה, כתאב אל אקצתא ד פ' אל אקצתא ד לא לגוזאל עמ' 89 : "הטענה השטית, ברשות האל הטהיל על עובדי מזותיהם של אלי קיימן ושותם יוכלים לקימין"; וע' גם כתאב אל ארשר אד לאלג'בר עמ' 226 ואילך, וכתאב אצול אלדין לאלבג'דר עמ' 212. ורסאי נקט כאן בענין הרazon הוחשי ובענין הבזויים לפי היכולות כדוגמת למדת אליהם, כי משני עניינים אלה השלוות לשפטנות המקרא, כפי שהראהו בפרק על הפרשנות לעיל, עמ' סד.

201 טיד את התארים: יכול, חי וידע, ובאור' מ"ב, פ"ג: חי יכול חכם, כמהים לפי דגשין, שהיכלה והחכמה כללות ביה. אבל בנימוק התארים הבוגר את היכלה החקלא, כי היא המגלגה באשונה זו פעולעה. ורק ממנה מסיקים על החווית כי אין יכול כי אם כי. והמקורות העربים מפסיקים על מדר אחר: יכול, יודע, חי, הואר וחווית מתגלת ביכולת ובידיעה. כן בדורר, לדוגמה, בא לרווח לעבד אלג'בר, עמ' 151: "וזע שוחוכה הרשונה גונעת לנו בתואר הבורא היא שהה יכול, ובזאתהר אחים מלחמים לילו". ובעמ' 161: "יבזרו התהוכחה על לך (הארה) כי הוא מה שכביר בתפקיד שהוא תען, יוכל, והיודע, יכול אין אלא חי. ואיזה מהתארים (יטול, או יודע) שותביה לרואה (על החיים) יתכן, אליא שאני קיבצתי את שניות דוגמת מה שעשו הכהנים אלג'בריאי ובנו ابو האשים, ניסוח שאצל הג' בקעת השכלות עצמה מראה על היות. ובענין הדעה יש לנו סעיף: סוף מאות הג' בקעת מפתיחתו לספר משלו, שעודיעו לא נחפרם: "ויקו" עאלם נריד בדילך או אלlesia פיאחר לה גיר כ'יפה ולמא עלעלם מהדעת פקד תיבת אז לה צאנע עאלם בה קבל אז יגענה לא יגעו לזלזאגע צאנע שי יונלה ולו כאו דליך לאג'בר או אלבאיין כו קבל או יעלם אלכתאבה הייסוס לקבל או יחסב והדי' אוחאליך ודק דלנגן או אלבאיין ער' יש' ל' א'.

202 *מלאכי, ט; ולענין הש' א' אור' מ"ד, פ"ד.

203 יש' מ"ז, ה.

204 יש' מ"ז, כ'–ה.

205 שם, כ'–ה.

וזה משלוני ונדרמה, הולמים וזה מכיס וגו'¹⁹⁴. ובamarano צדיק כוונתנו שאנו מסריה את עובדיו יותר מידי יכולותם¹⁹⁵ ככתוב¹⁹⁶: עמי מה עשיתי לך ומה האתית, ואני מכך לעתות דבר שהם עתידיים להענש עלי, כמו שהסיר מעלי את האחריות לועונותיהם¹⁹⁷: hei בנים טורדים נזום כי לעשות עצה ולא מני, ויהש את החטא להם ככתוב¹⁹⁸: מידכם היהת וא... ו/orי מן הנגע שיהיה דומה להם (לנבראים). והואיל ועצמותו יוצרה וממציאה, לא יתכן שתהיה עצמות מי שנברא על ידו כן. כי ראיינו (שנהברא) הוא נברא גוריא, ולא ראיינו ממציא, ובזה בטלה (האפשרות) שהיא הם דומים לו. ובשני הדרים העירו את הכתובים ומארו¹⁹⁹: למי תזמיןו ותשוו ותמשלוני ונדרמה ואל מי שיפריש את שניהם במרקם²⁰⁰. וואוי שיעז המאמין, בענין זה, שאחר

194 כל העניין גם באור' מ"ב, פ"ט, אלא שיש מנה את כל המשת סוגי הנמצאים, ואילו כאן הראה רק על המבויריים שבסוגים, בהם לא נמצא במרא אלא ארבעה סוגים. 195 לפ' היביטי הקורואי, ב' קב' א' : "לא כללה נפסא אלא ועשרה". ורב' רפיין: "לא תחמלנא מא לא יטאו זה". ופרט אל שר לחעד אלג'בר עמ' 133 : "ואנו משליל האלוות של המיעוזלה; ר'... למשל, אל שר לחעד אלג'בר עמ' 133 : "ואנו משליל על עובדי מה שאין בכחם לעשות, ומה שאינם יודעים, ולא נתנו להם תחת היכלה לקלים את המצות ומודיעים אותו להם בזרוראה והברורה". וכתאב ר סאל אל עדל ואל גוזחיד מהדורות מהמודר עמ' (ר' ל ספר זה כתאב אל למיל לשטל על האדים גלמי, כי לא תאר האדים גלמי, לא תאר היכולות הנגדישת לקיילו ושלא ייסר את סיבות המעכבות". אי אפשר שלא דין לאות היכולות שנחלקו בהם אשעריטים עם המעתולים, כי לדעתם של האשעריטים, שאנוג שמים בגל לירובנות האלוות, ומוחוקים בשיטת הכיפה שלiphיה אין צויר האל זודם עם רצונו, אפשר שטל על האדם וובתת שון מעיל מעבר ליכלו; ר' לדוגמה, כתאב אל אקצתא ד פ' אל אקצתא ד לא לגוזאל עמ' 89 : "הטענה השטית, ברשות האל הטהיל על עובדי מזותיהם של אלי קיימן ושותם יוכלים לקימין"; וע' גם כתאב אל ארשר אד לאלג'בר עמ' 226 ואילך, וכתאב אצול אלדין לאלבג'דר עמ' 212. ורסאי נקט כאן בענין הרazon הוחשי ובענין הבזויים לפי היכולות כדוגמת למדת אליהם, כי משני עניינים אלה השלוות לשפטנות המקרא, כפי שהראהו בפרק על הפרשנות לעיל, עמ' סד.

196 מיכה, ג, ג.

197 יש' ל' א'.

198 שם, כ'–ה.

199 ממחבר שהכוננה היא לשילוט הדימי בין הבורא והנבראים בשני היכונים, לא והוא דומה לבוראים ולא לבוראים כה בורא. ובמפורש מציין את העניין בקטע מפרישו ליש' נ'ה, ח: "יקולה כי לא מחשכוה מחשכוה נרי זה או כיון אלכ'אלק ישבה אלכ'אלק יש' שי וה' און אלכ'אלק יש' שי אל' אלכ'אלק יש' שי אל' אלכ'אלק בעץ' בתקה אלכ'אלק אלמכ'אלק קלנה לילא יט' טאן אני ג'ינו או יקר אל' אל' אלק בעץ' בתקה אלכ'אלק אלמכ'אלק קלנה לילא יט' טאן אני ג'ינו או יקר אל' אל' אלק בעץ' בתקה או כליהם עלי שי מון אלפעאל אלמנפרד הוא בהא נרא ט'ן בעץ' אלמתהמין או بما קול בעץ' אלמלחין פליק'אל מותלה פצע בחאצאל דילך": "ובמאמר כי לא וג'

ואמרו עצמותיו, הוא גם בו בדרך ההעברת והקירות. ובבר הוכיד לנו גם בספרינו שאין יכולתו וידעתו וקיים משתנים ואינם (מחמת דבר) זולתו, אין להם תכלית ככ' גדול אדונינו ורב כה וג', ואומר אתה הוא ושנותיך לא יתמו. וכש\base{ב}קש האמת יעמוד על ארבע ידיעות אלה הובנה תחיה עליו שיעמיך הוך עד שיתגלת לו שהשכל מוכיה שלא יתכן שיתה הבורא יותר אחד, וגם יתרבר לו אי האפשרות שיתה...²⁰⁵

...בדרך המתחסות. והוא שיברנו מתחילה בעולם האוצר, ויתן לנו טובה נצחית מבלי להעבידנו בבר. והשני בדרך הנטבה בוכות, דמיינו לבורא אותנו תחילה בעולם הצשיה ולחיבנו במצוות שאנו יכולים לקיין ולהעביר אותנו אחר כך אל עולם הגמול ולגמר לנו פרי عملנו כייאו. והיות (וחשכל אחיב) שיחיה הבדל בין מי שטuibים לו בחсад, ביל' כל عمل, ובין המקובל גמול ולמקובל הגמול חלק יותר גודל], הינה אותנו אל העדריף שבתקלים וברא אותנו בעולם העשיה כדי לתה לנו שכר בעולם הגמול²⁰⁶. ואת זה הבחר לנו נבייאו באמרו²⁰⁷: "ואמרתי אני לבני את הצדיק ואת הרשע [ישפט] האלים כי עת לכל חפץ" ג/. ולא ציוה לנו לעשות דברים שאין בסחנו לעשומם. והוחוכה לך ידיעת כל אחד מתאננו בנספו שיש לו [הכח] לנוע א' לנוט, לפועל ולהחול מפעולו... והדברים מתחקלים לשלווש מדרגות: הא' דבריםיהם שם נאים, לדעתנו, והשלם מהייב את עשייתם, כגון האמת והצדקה. ובמדרגות הב' הדברים המוגנים אצלנו ושכלנו שלום: מראחים, כמו השקר והושך. [במזרגה] הג' הדברים שברשות, שאין השכל מהיב את עשייתם ולא את המנענות מהם, והוא מוסרם לנו, כגון העמידה או הישיבת, [החויבור?] בת'(...)

בספרות התאולוגיות של המוסלמים, ר' לדוגמה, כתאב אלמגני, כרך ד', עמ' 278 אוילך; וחתאב אלרוד, עמ' 155.

²⁰⁵ הקובל לו את הנאמר באו"ד ריש מאמר ג', ובראש פתייח' הג' לסתה"ם העברי שלו, בקשר לשונ הפרנס עז' פופ' ד.ג. בגעט בספר רס"ג, ירושלים, תש"ג, עמ' ש"ג. ומישון הג' בשילוחת המקומות בוליט שעיפויו הנטבה בגמול מהטהבתה בחד' היא בנסיבות הניננת ולא ברגש של המקביל. וכך משתמש גם במתפרקות העברים. כן, לדוגמא, בכתבاب אלמגני ברד ד', עמ' 226: "וְאִם יָמַר: אֲמֵן יְתֹהֶן מִמְנוּ יְתַעַ' שְׁתִוּ לֵוּ דְּסֵדֶס כְּשֻׁעָרוֹ מִתְּשִׁיבָל בְּשֶׁכֶר שְׁיוֹכוֹ הַזֶּה כְּשִׁיעָשָׂמָע בְּקוֹלוֹ, הַרְחִילְתִּי מִזְוֹת עַל מִשְׁהָוָא יָדוּעַ בְּשִׁיכְפּוֹר, מִגְוָנָה. נָמֵר לֵוּ: אֲמֵן נְבָאָר אַחֲרָכֶן שְׁתַהְתֵּבָה בְּחֶסֶד כְּשֻׁעָרָיו וְאִיכּוֹת הַנְּתָנוּ בְּכוֹתָם עַצְמָתָם". ובעמ' 238 י'ה'דבר שאינו אומר הוא: הטלה עול ממצאות היה חסド מאריך תברך. ואינו סדרה תחמת המוצאות אלא כדי לוכתו בגמול שהוא יכול להגיע אליו (רכ) עז' המשחה שחייב אותו, וכן אמרנו שאפילו אפשר היה להזכיר אל השבר בלי עול ממצאות, כי אז רדה מקום לעול זהה". וברשות, 614: "וּמָהָר שְׁדֵדָת כָּל אֹתָה, עַלְךָ לְדַעַת שְׁכַשְׁתִּיל עַלְינוּ הַמִּשְׁעִים הָאֱלָה שְׁשִׁים נְחַם טְרָחָה וְגַיְעָה, מִן הַסְּפִירָה שְׁנַקְבִּיל לוֹזֶה אֶת הַגָּמָל הַמְּתָאִים, וְאַנְהַשְׁעָר (של הגמול) מְסִפֵּיק עַד שְׁגַיְעָה בְּכָבוֹד הַבָּה אֶת הַגָּבֵל שְׁמִצְדָּה הַחֲסִין אֲנֵה אֲפָרָה". ולכל זה הנתנו הג' כשם אמר "השכל מתייבש כל השגה את השם לעול מה שעשה מגיע לו כפליים כמה שmagiy מטיב בכבודו רהבה את הגובל שטחן והריה אליהם יכול היה ליתן גם בחasad הנטבה המרובה. (נגד אלעמן בספר הוכרו והר' לרס"ג, עמ' גרס"א).

209 קהלה ג, י"ג, ור' ערד משכ' להלן, עמ' 400 בפרש העדרה.

ושלושת התארים האלה אינם אמורים שיש בו שנות²⁰⁵, למרות מה של אחד מהם מורה על דבר שאין לאחר מורה עליו. כי כל זה אינו אלא מצד הלשון. כי אין יכולת בלשון לקבץ את שלוש המלים האלה בניב אחד. יתר על כן אין ביכולת הלשון לייצר מלה זאת שתהא אחת כל התארים האלה, ואילו השכל מופס את כלום בהכרה אחת. כי מאוותו הצד שנחאשר לו שהוא ברא, נתקיים לו שהוא יכול, כי יודע. והכתובים מוחקים דבר זה, ובמקרים רבים הם אמורים בהזירים אותם: אין עוד מלבדו. ואילו אפשר להעלות על הדעת שטיב המכחות שונה מטיב המכחות של הנבראים, וכן בוגר לעילו לייכל, והי' נודה שאפשר שהדבר שבסתר שפה אחרת ממה שהוא בഗולי, ובזה נאפשר לכופרים שישיבו עליינו בפקוקים המערערים את האמירות שלנו. והרי חובה עליינו להאמין שעין החכמה אותה היא, וכן הדבר בתארים יול', יודע והי'²⁰⁶. ואם ידרש ממשחו לאמור שהוא יודע בידיעת ויכול ביכולת וחיה בחיות בהתחם לנמצא (בין הבוראים), נברר שאין (טענה זו) מחייבת אותנו. כי לא משפט שהנברא חי, בלבד, אנו דנים עליו שהוא חי בחיות, ולא מחמת עצם ייוטו יודע החלטנו שהוא יודע בידיעת, ולא מהמת עצם היה הנברא יכול לחיבנו שהוא יכול ביכולת, אלא מפני שראנונו עתים חי ועתים מות ידענו שיש בו דבר שבגלו הוא חי. וכשראינו אותו פעם יודע ופעם בלהת יודע התברר אצלנו שקיימת בו סבה ואורמת לידעתו, וכשהתאה בעדרה אינו יודע, ומשום שידענו שהוא יכול במצב אחד ורפה באחר, והוחור לנו שביבת יכולתו נסתלקה הימנו, ולפיכך נלאה. אבל בORAא הכל הויאל ואין דבר (מהשילות הנ"ל) מشيخ אותו, הרי הוא יודע ויכול וכי לעצמותן, לא מהמת דבר שהוא זולתו.²⁰⁷

205 במקור: תגир – שניוי, ולפי הענין וזואי שיש לגוזס: 'תגאייר', או 'גיריה' – כבריש פרק ה', מ"ב, באו"ד. והענין כאן, כמו שם, שלושת התארים המיוחסים לבורא אינם קובעים אקנוניים שונים במחות האל – כדוגמת הנזינים – אלא ככלם מראים על עניין אחד – התגלות מתרתו מתרתו בביביאן, ור' את הבירורים בענין והמאמרו של צבי ולפסון Saadia on the Trinity etc. Saadia on the Trinity etc. בספר חז"ל אבraham נויון, ומען מסכתן הג', בקיצורו. במקללה התשיעית באלמকץ, במת"י: "גיר או אלה ליס במכה'לה לא תגair יאן תגוארת ואכ'תפלט צפאתה (פאי) בלפט, לא אלעמן": "איין שום חולקה ושונות אצל הבורא, ואם מציגים שונות בתואריו הרי זה רק בלשון, לא במשמעות".

206 בכונון הפסיקא המוקוטעת שלפנינו נראה לי כدلן: יעורי המסקנות התאולוגיות של המדרים מנוסים על החקירה מהחוקים השלטניים ההוריות גלויים על ה חוקים השיעים לחוואי האל מדתו, והחומרה שהתארים (או המזכבים) המיחסים לאלהים, כגון הכהמה, שננים בנסיבות מאלו המתגלחים בעצמים הgalui'im, עשויה לזרע את יסודותיה של התאולוגיה. וזה רותה בעצם טענות מהנדיה ובפרוטות דעתן בענין זה המתכלמים, שאין לעשות הקשים מן הגלוי על גנטה, ובפרוטות דעתן בענין זה בחיבורו הנ"ל על הלאה.

207 מבקי בדיק לדרבי בא"ד, מ"ב, פ"ה (עמ' צ"א). וכן במקאלת העשירות של אלמקמן. ותרגומים עבריים מוחה פiska בפירוש ספר הזרה לאברצליוני, מהד' הנ"ל עמ' 78, עי"ש. ועiker זה שבל תואר שהוא מוחה עצמוני של המתואר ולא מוחה ווספה עלי' אין לו גבולות, בזמנ או בנסיבות, וכל שיש לו גבולות כאלה הוא תואר נוסףוסף לישות, מצו

ובכogen אלה אמר הכתוב²¹⁴: השםיהם לששות רע יגלו בחתיפותם. אבל לנו, קהל המאמינים, גנותו של השקן ונאות האמת הם בעמודים שעלייהם אנו מבססים כל מסקנה מהויבת ומהם אנו מפיקים דעת רצוי, כאמור החסיד²¹⁵: על כן כל פקדיו כל ישרתי. וחסיד אחר אמר²¹⁶: שנאו רע ואחבו טוב, ואחר ספר בגיןות האוהבים את הרע ושונאים את הטוב. ואין אמונה שלמה למאmins אלא אם כן הם מאמינים שיש בעולם מוכרת נאמנה. כי המצוות הנחותן לעובדי hem השם מהסוג השילשי, דחוינו האפשרי, אין דרך לדיעתון אם לא על ידי השיליח דמבייאו אthon ומעדית את האנשים על טיבן. וככיוון שאינם מוחווים לכאורה לעשות מעשים שאין אחרים יכולם נחברם להם שהאלותם מתן לו את הכהרונו לעשות נאמנות, כדי שכשיבו אדם לעשות כמותם, מן ההכרת (להאמני) שקיימות הגודות נאמנות, כדי שכשיבו אדם אשר היה עם השיליח ויספר למי שלא היה עם השיליח את מה שראה מעשיו ושמע ממצוותיו, היו אלה שאליהם הוא מביא את השמוות מהויבים לקבל את דבריו להלכה ולמעשה בשם שהוא חובה על מי שהיה וכוכב (לפni הבביה) וראה (את מעשיו). וכבר הבינו המקראות רעינו וזה באמרם²¹⁷: אשר שמענו ונדענו ואבותינו ספרי לנו לא ונחד מבוגנבה וגנו. ונאמר עוד²¹⁸: למען ידעו דור אחרון.

ונשדרש האמת יבקש לאצואו את הדרך איך להזכיר את הגדת האמתית מזאע שההדרתו לטוב ורע מחייבת שני הפלים בנושא אחד (ולא סתרה ששליטו"). וטענה זאת גגד שיטת ההדוניסטים בכחראם אלמסטצפי לאגוזאל, חי' עמ' 36, בחד"ה השנאה. אלו דבריו שם: "למושגים נאת העולות לשלאו טוים: הפליה המכעת את המפהוסמת בין ההמנוניים, נסחגת את העולות מגמותו — מגניה, ושאינה מזאה לא זא לא הא — לבלהה. ולפי הגדה זאת, הפעולה המתאימה למגנת אדם זאת, ומוגדת לשיל חברו, נאה לובי האחד וכורחה לגביה השנוי, והרי הגדה כזאת בטלה, והайл והיא מחייבת שני הפלים בנושא אה". וברור שטהענה זוות של ס"ג ושל גואל מבססת על אקסטזיס האיריטוטילית של אי אפשרות שני הפלים בנוסא זאת, ואנו לה שם עניין לדברי אפלדורן בפירוש על אי-השלמות שבתונוגי העולם (נגד David Raw במאמרו על האתיקה של רס"ג, מאנאטשטייפט 1912), עמ' 23, ואלטמו בספר רס"ג הנ"ל, עמ' תרמי".

...[שהוא ראה מנפשו... [וקרא] את הכתוב בתרזה רך לבבו ובכח, וכך שמעו את מוכחת זו, כמו ששבה בה את יאשיהו ואמר²¹⁹: יון רך לבבך ותבעך]

של האקדמיה האמריקאית לחקר הילחת ברך ס', עמ' ד' ואילך) ואין להם שם עניין לסופיים (נג' י" פפרת, פוליטופת יהודית ימי הביניים, עמ' 100, הע' 47, וע' עד במאמרו של ח. י. הארואויטש בספרו הוכרכן להרמן כהן, עמ' 236 ואילך).

214 משל ב', י"ר, ר"ל אלה השםחים ברע וחושבים אותו לטוב בגל העונג שם מפיקים ממנה, גלו בבר שיש בו שני הפלים טב לות ורע לות.

215

תה' קי"ה.

216

עמוס ה', ט"ז.

217 תה' ע"ה, ג', וכן תרגם שם: 'אלתי סמענהה ועלמענהה ממא קצחה לנו אבאיגא': שמענו נודם ממה שספריו לנו אבוחינו.

218 שם, י'.

219 מל"ב, כ"ב, ט'.

וההפרודה²¹⁰. ואין ספק אצל כל מי שכללו לשם שtabera ציינו על האמת והצדק שהם נאים לפניהם, ומפני שהכוכב והועתק מגונים הזהירנו עליהם. ובאשר להרכבת(?) השלישי, שבו הדברים המותרים (לפי השכל) יתכן שייצנו במקצתם וימנענו ממקצתם, כדי להת לנו שכר על כך, ואנמנ פרש לנו הכתוב²¹¹ "יי חוץ למן צדק" וג' והטווען שעושק נאה והצדק מגונה לפי שכל, הוא עיקש ויהיר ודמיונו הגביר את היהירות והעקשות(?)... והדבר המגלת ביותר את קשיות ערכו ומבליכ (במיוחד) את מריו, היא החלתו שעושק נאה לפי השכל, מפני שהוא גורם הנהה לעושה, אף על פי שנה במדעה הוא מצער את הנעשה. ומדובר מתחביב שיריה העושק גם נאה וגם מגונה הייתה והוא מכאב ומגעג גם יחד²¹². וכן בעניין השקן והאמת²¹³.

210 על החלוקת של המצוות ר' איד' מאמר ג', פ"א, ובבבאנון כאו, עמ' י"ח ואילך.

211 יש' מ"ב, ב"א.

212 הדברים מבוונים כלפי הידיוניסטים המוחמים את המגעעם הנאה והטוב, ואות המצער עם המגנה והרע. ובדרך זו מותר לנו את הדעת הוחת בא"ד מ"ג, פ"ב (עמ' קי' כ'). שם הוא אמר: "ימע דילך לא אקע חתי אלוכת אלתנאנץ" ואלתמאגע": "יעם זאת לא אסתפק (במה שאמר קודם) עד שאוכיח את הסתירה והנדגו", ו"שידראה שהגדrhoתו לטוב ורע מחייבת שני הפלים בנושא אחד (ולא סתרה ששליטו"). וטענה זאת גגד שיטת ההדוניסטים בכחראם אלמסטצפי לאגוזאל, חי' עמ' 36, בחד"ה השנאה. אלו דבריו שם: "למושגים נאת העולות לשלאו טוים: הפליה המכעת את המפהוסמת בין ההמנוניים, נסחגת את העולות מגמותו — מגניה, ושאינה מזאה לא זא לא הא — לבלהה. ולפי הגדה זאת, הפעולה המתאימה למגנת אדם זאת, ומוגדת לשיל חברו, נאה לובי האחד וכורחה לגביה השנוי, והרי הגדה כזאת בטלה, והайл והיא מחייבת שני הפלים בנושא אה". וברור שטהענה זוות של ס"ג ושל גואל מבססת על אקסטזיס האיריטוטילית של אי אפשרות שני הפלים בנוסא זאת, ואנו לה שם עניין לדברי אפלדורן בפירוש על אי-השלמות שבתונוגי העולם (נגד

213 בכללם, עם שישית הkopra במציאותם של אמא ושרker אויבקטיים מפני שהכל תלוי בדעתה הסובייטיבית, בטלת מאותו הטעם. ובווא"ד מ"א, פ"ב: "וושיטה הי"א שיטה בעליה העששות" הלו עשוים את כל הנמצאים קדומים גם מחדשים". וודאי שלמעשה לא התקיימה שיטה בזאת, אלא ר"ל שלידות תהליכי דעה הסובייטיבית יצא שהמציאות היא גם קדומה גם מחדשת, שהרי הדעות מפולגות זה מזה. וטענה זו ממש נגד הטופטיטים שם בוציאל אלגנדזאי, (אסטנובל, 1928) עמ' 7: "אלרקה אלת'אלת'ה מנהם קאלו לאיליאח חיקת תאנהה לאאעאקאדאט וועמאן און כל מון אעתתק ש' פמעתקדה עלי מא אעתקדה... ווילאי לומומן זון יכוון אלעלם קדימה מהד'ת'א לאון קומא אעתקדא חדותה ואכירון אעתקדא קדמיה". וכיוצא בזה טעו רבונו נגד חיו הבלתי אמר: "אם ישי יאיך אמר אויב מי יי', שווית אשינד אם האמת נזכבת בזאת אנטים, כל המהלוות אמרתי כי לולט ודרשין, ועוד כל המהלוות שוויא כי לולט יש גוטשיין"; עי' שיטים חדשים מן הגינוי לח' שירמן, עמ' 40, וטורביין, תמו תשכ"ז, עמ' 133; וכן שהג' ייחס להו דעות סופיטיות. (אנל דברי הג' בא"ד מ"ז, פ"ד: "כי ה指挥ת היא היהודים פפי מציאתון היוזה, ואין ה指挥ת שיחיו הדרים כפי חמdet הוined ותאות מטאות", היא השובה על טענו חיו על גגמים נסוך האדם ונשנתו, ר' אלואים והערת לשאלות חיו הבלתי, בפרוטציגנס

וחפהלנה כל דמיון כובב. והיות והשלמות מתוכננת למאמי בשמירת האmittות²²⁶ ובחדאה בידיעת השכל וכקבלת כתבי הקודש אכמייטים ובאמונה במה שנאמר בקבלה بلا כפירה, ובכובן הלב לעובתו אמר החכם בחמשת העניינים האלה²²⁷: חט אונר ושם דברי חכמים וגו', כי געים כי תשمرם בבטן יכנו ייחדי על שפתיך להיות בה/ מבטהיך וג' הלא כתבתי לך שלשים וג' לודיעך קשת אמרי געם וג' כמו שפירשתי את הפסוקים האלה במקומות.

תفسיר רס"ג

לפני בשמעון וכו'. ואומר: ותקרע את גנדיך ותבהה לפני, וכל מעשיו גלוים לפני ה', כמו שאמר בסוף הפסוק²²⁸: אני שמעתי נאום ה'. ²²¹
ואילו אודם במצוות התורה כשהוא רואה בה דברים שהדרכת לעניין, כמו יולול אודם במצוות התורה כשהוא רואה בה דברים שהדרכת לעניין, כמו מכרית הבת לאמה, ונינתה חזי של בונה, כי החכמה השלהה היא, שתהיינה המצוות קלות ביטן, ואחר כד יוסיף עליה, כפי יכולתו ב... ועשירות²²², ולא כשהוא רואה הרבה מהנבאים והצדיקים דחקום האוביים והగעתם צרה וצוקה כמו אברהם ויצחק, יעקב, יוסף ומשה ע"ש. כי הוא לבוגדים ולתפערתם, היה שתשוקתם לעולם הבא ולא לעולם הזה²²³. ולא כשהוא רואה את האומה הזאת בדור התה שלחה ובונוייה, עם הייתה דבקה באמונתה, כי ממצז זה ההוכחה (על זדקה) תיקה וברורה יותר ענייני האנושים. ולא כשהוא רואה בה (בתורה) הגדות שהוא, כאמור, חסרות עניין, כגון היסטרורים על עולם וצדינום, כי בכול עניין ותועלת, כמו שאני עומד לפרש את מקצתן בדברים [שבאו להלן]²²⁴. ולא בשיראה אותה אומר: אולי יותכן²²⁵, כי רק מתחוקיר יראת כבוד לדבורי ה' אני אומר לך, ורק במקום שאני מציע פירושים וטעמים שאינם הכרחיים, אבל במקום שיש הוכחהascal, או מסורת וקבלה, אני מדבר בפסונות ובאיימות, והשומע לימד (?) את כל הדברים האלה, ויפרשים על-פי התקדמות שקבעתי בראש הספר, והן תדဉגן כל ספק

220 שם, וזה י"ב ל"ד, כ"ז.

221 מחרון ראשית המאמר קשה לקבוע את עניינו, אולם דומני, שהוא מшиб על טענות הכהנים עי רבוי הקלות שבוחחות, על עננה זו משיב הגןו גם בפרישתו לתוכוין, שככ"י, אין שרשדה רק המשאל והחטונה אבדה. ומקום לשעה, שם טענה זו משל חייו היא, שכן הוא מוכחים מובגה ר' הקטע בשירים חדשים מן הגינויו, שבסמוך ח' שירמו, עמ' 35. ולו זה שייכת גם הטרוניא שלו על צוות ישראל, ר' שם עמ' 37, וא"ד סוף אמר ג'. וטענות מעין אלו גם אצל מרכינו; ר' א' מאמרינו בשנתו הפליגיטני, כרך ר' עמ' 158 ואילך. מעין תשובה רבנית: שהחמי של הש"ת מתגlimים גם בתוחחות, גם אצל חול': ר' ב"ב פ"ח, וק"ר, לה' א' וסדר אליהם פ"ח עמ' ז"ב במחד' רמאי'ש, ובתנוחא, ראתה ד', רמו ולוט לטענת המקטרגים בזה: "שלא יאמור הבבויות תשא משאobar לנו מעת ררכינו וכשבא קלילנו הכרה קלילנו". ובכלע ממדרש ואוזור, בנינו סנctor, א, 90: "וין אמי הכרה השבתי דרכ', ככלומר הברכות בזות והקללות מועטות". ועיין תשובה רבונו בתנוחא שם: "אמר ר' לוי, של מלך כי' כד קב"ה מראה לדת ברכות וקללות והוא רואין הברכות מועטות והקללות מרובות" (ונורטות מהחתא). ובפירוש רבינו בחזי לבחוקוי (עמ' קע"ח במחד' פעוארא): "וזדע כי פסוקי האלוות רבם מפסוקי הברכות... והיה זה כדי לאיים על הכרויות" וכו'.

222 ר' מש"ב ל' טענה זו בעל תרגום רס"ג עמ' 122 ואילך, ועמ' 129.

223 ר' החשובות לחוו, דיזון עמ' 28, והש' מה שמיינתי לילון, עמ' 398 בפרשת העקדה.
ר' זכרון לדאשוניס, הרכבי, חובי ה' נמי קע"ז. וכן אויל לבל בספר הגל עמ' 18 הע' 45.
224 ר' מש' לטענה שבפניו אליה הם הוראות שהטור מהכילה דברים עזומים שאין לעמוד על כוונתם, ושבוגות על טענות באלה בוגונג לקוראו נמצאים בתחרותם תחאלוגים המוסלמיים. ר' לדוגמא, הפרק באלאגני ט"ו, עמ' 370 ואילך, שכוחrho היא: "פי בטלאו טנעם פי אלקראן מו חת', ישחמל עלי אלמחם ואלמשאבה": "בטול טענה (המחלחו) על הקוראן מצד שהוא מכיל בטויים מוחכמים ומופקדים". ור' מש"ב מבוא לעיל, עמ' לט ואילך.

226 הכוונה להכרות החושיות הנשמרות נלב האדם ונעשה העתקאך שלו — דעות שוואות מתקשר אלינו, והויה ההגדרה שלו בפירושו למשלי כ"ב, י"ח: "תְּם עַל (צרי) גָּרוֹס: עולם) אלהוֹס אלתי יִדְּהָא אֶלְסָג וְאֶלְקָג אֵלִי אֶלְקָלְבָּתְּחָפְּט' פִּיה אֵלִי וְקַתְּאֵלָהִי".

227 משלי כ"ב, י"ז—כ"א.